

ABONAMENTUL

Pe un an . 24 Cor.

Pe jum. an . 12 "

Pe 1 lună . 2 "

Nrul de Duminecă

Pe un an 4 Cor. — Pentru România și America 10 Cor.

Nrul de zi pentru România și străinătate pe an 40 franci.

REDACȚIA
și ADMINISTRAȚIA
Deák Ferenc-utca 20.INSERTIUNILE
se primesc la administrație.

Manuscripte nu se înapoiază.

Telefon pentru oraș și comitat 502.

TRIBUNA

Interpelarea lui Maniu.

(*) O așteptam de mult, dela începutul actualei sesiuni parlamentare. Ba datorim adevărului s'o spunem, că aproape ne impacientasem și nu mai înțelegeam de ce atâtă trăgănare! Sunt anume chestii, a căror rezolvare dacă se prea amână, pierd din importanță și efect fac numai, dacă se stăruie asupra lor atunci, îndată, când s'au ivit în discuțiunea publică.

Iar sălbătăciile dela Pánade alarmaseră obștea română, pasionaseră spiritele și interesaseră chiar străinătatea în așa măsură, încât par'că ne-ar fi plăcut ca atunci, în mijlocul lunei lui August, să fie dietă și nu unul, ci toți deputații noștri să-i arunce generalului Jekelfalussy în față isprăvile vicijilor săi honvezi.

Să nu ne pară însă rău că interpelarea s'a făcut numai Sâmbătă. Am ajuns astfel la o dovadă prețioasă, pe care printr'o interpelare mai grăbită n'am fi ajuns o

Să ne explicăm.

Dacă interpelarea se făcea încă astăzi, la deschiderea parlamentului, învecinatele și cinizmul partidelor maghiare față de interpelator lumea mare le explică ori le pune în socoteala agitațiunii spiritelor și dintr'o parte și dintr'alta.

După interpelarea de Sâmbătă însă, nu se mai poate invoca această scuză, ci purtarea cinică atât a ministrului cât și a partidelor cari îi stau la spate, trebuie taxată drept ceea ce s'a manifestat: o selbătăcie de moravuri, demnă de cea mai grea osândă, proprie a revoltă pe ori ce om cu demnitate.

Surprinși n'am fost însă. După cele petrecute cu prilejul interpelării lui Hodja în afacerea măcelului dela Cernova, când contele negru a răspuns cu un cinizm care s'ar potrivea numai în gura unui satrap din stepele aziatice, răspunsul ministrului de honvezi e floare la ureche.

Dacă ministrul de interne a avut curagiul să apere pe subalternii săi, cari au pus în holu un neam întreg ș'a făcut să se indigneze parlamentul din Viena și întreaga lume cultă să se cutremure, cum putea rămâne mai pe jos un general, și încă unguș neaoș, viteaz în virtutea meseriei sale? Dacă Andrassy a lăudat »patriotismul« celor cari în numele »ordinei de stat« au tras în slovaci ca în niște câni, cum nu era să rămână încântat de isprava honvezilor săi ministrul Jekelfalussy?

Mai ales că într'adevăr, ei au uimit lumea.

Inchipuiți-vă adică: trei, numai trei honvezi au sărit asupra românilor, așa afirmă »ancheta oficioasă«, iar trei honvezi să sperie un sat întreg și să rănească atâtă sală de oameni, nu e o privesc de toate zilele pentru sufletele maghiare.

Ne așteptăm chiar, ca ei să fie sărbătoriți! De ce nu? Dacă Tisza a trimis cunună pe cosciugul sergentului de jandarmi care la Aleșd despicasă căpățâna unui »valah«, de ce să nu ajungă și cei trei viteji secui în albumul eroilor »nației?« Par'că pot naște mamele secuience în fiecare an astfel de fii: cari trag de pe car pe românul plecat în pace la țarină, pe femeia care eră în culcuș și au crăpat atâtea capete valahe, încât bietul doctor din Blaj o săptămână întreagă a tot avut ce coase și cârpi.

În sfârșit, grație celor șapte vieți ce, așa se vede, are fiecare român, n'a murit nici unul dintre zecimele de răniți. Că au stat cu săptămânile în pat, ologiți unii pe viața întreagă, — ce atâtea gură? Ce-l doare pe Maniu și pe ceilalți »agitatori?« De aia-i secuiul soldat, să se obicinuiască nițel cu vărsarea de sânge, fie chiar și numai la manevre!... Și, în definitiv: orice șovinist, care se respectă, pe cine să considere de vrăjmaș mai al dracului decât pe — valah, care — vorba lui Bartha Miklós — se sporește ca troscotelul pe cărare, pe când secuii pier, deși toate guvernele-i umflă cu țeava, să nu le piară vița scumpă?!...

Iată de ce e firesc că haita kossuthistă dela spatele lui Jekelfalussy să aplaude cu delir pe ministrul care desce străpungerea »valahilor« a vorbit cași când honvezii ar fi tras niște bostani pe baionetă, iacă așa, din glumă... Iată de ce e firesc, ca zierele maghiare întreținute de oligarhi, să facă haz de nobila revoltă a celui mai astâmpărat la fire român, alui Maniu, care în accente ce sunt proprii numai fiilor aleși ai unui popor, a demascat moravurile primejdiuoase ale actualilor heghemoni, și a condamnat fără apel de autorii intelectuali și material ai ororilor ce vor rămânea o vecinică pată în viața de stat a țării noastre..

Iată de ce mai puțin ne pot surprinde sbierătele și intreruperile intempestive ale dulăilor kossuthiști... Când lui Hodja i-se strigase: »păcat că n'ai fost și tu acolo« (între cei culcați la pământ de gloanțele jandarmilor), de ce le-am cere să aibă mai multă considerație pentru un valah. »A tot nem ember« (slovacul nu-i om!) zice proverbul unguresc, — iar »valahii« nu-s nici ei mai presus de slovaci!...

Pentru ilustrarea spiritului ce s'a introdus în dietă și ce se întinde printre unguri ca pecinginea, mai nimerit ar fi de altfel să se reproducă, pentru străinătate, intreruperile unor deputați unguri și însuș răspunsul ce ministrul honvezilor a dat interpelării lui dr. Maniu!

Cruzimi, bestialități, se pot produce adică în orice țară... Criteriul de judecată a spiritului dominant din țară sunt însă măsurile ce guvernele iau contra celor vinovați...

După opinia publică exprimată de Andrassy, Jekelfalussy și întreaga presă oligarhă, la noi vinovat rămâne slovacul im-

puscat de jandarm și valahul ciopârțit de honvezi...

În felul acesta se mijlocește cultura apuseană, domnule conte? Cum se împacă aceasta cu cele scrise în cartea d-tale?

Dar dacă un conte maghiar cu apuseană cultură cultivă astfel cinizmul, ce să ni-se mai pară nerușinat în purtarea unui Nagy György ori Somogyi Aladár?

Și ce hal, spre ce prăpaștie se mână un popor cu astfel de — cărmaci?!

Cu atât mai mângăiați putem să fim însă noi, frații celui ce în *afacerea națională* se distinge prin atâtea virtuți!

Cum ne-am și așteptat și cum se și potrivește chestiei mari ce trata, deputatul Maniu s'a mai ridicat în opinia publică românească prin interpelarea sa de Sâmbătă. Ea n'a fost un act, așa, de mântuială, să nu se spună că nu l-a făcut, ci pășirea lui plină de demnitate, curajul care n'a slăbit o singură clipă, claritatea ce a dominat peste întreaga sa vorbire, puterea cu care a vestejit infamiile săvârșite, — toate împreună alcătuiesc pe *luptătorul podoabă!* E trist, că deputaților noștri li-se dă prilej să se distingă în lupte de asemenea natură, când mai edificător ar fi să vedem ciocniri de *idei!*

Ce ne-am face însă și la câtă sărăcie s'ar reduce viața noastră *ca neam*, dacă în învălmășeals atâtor *patimi* n'am avea bărbați cari să afirme cu toată căldura și convingerea sufletului lor *solidaritatea între toți românii*, cari prin *fapte* să demonstreze că celui mai sus pus român comoară scumpă-i este picătura de sânge a celui mai de jos frate; că dacă înțelegem să luptăm pentru *idei* mari și generoase, nu pregetăm să combatem tirania, sub orice formă s'ar manifesta ea!

Deputatul Maniu primească din parte-ne frățești urări de bine. Trăiască, să poată respinge și atacuri, dar să și dea lovitură celor ce și bat joc de legi și de cel mai elementar sentiment umanitar, de sentimentul milei, pe care cine nu-l are, e curată fiară sălbatică.

Mai avem un cuvânt de zis: la adresa ministrului Jekelfalussy. Pentru a scuza, desigur, sălbăcia celor trei eroi secui, ori cinizmul propriu, dl general a citat — »Tribuna«, care scrie violent, sălbatic — despre cazul dela — Pánade...

Asta e tocmai cași când te-ai supăra pe cel ce strigă pentrucă-i tai în carne vie și-i pui sare pe unde l'ai crestat... Dar, d-le general: »Tribuna« a scris aspru nu contra nației maghiare, ci contra unor *fapte* de sălbătăcie săvârșite de păzitorii țării. »Tribuna« a scris *dupăce* s'a făcut o vărsare de sânge ce nu se poate scuza prin nimica... Și dacă i-a fost ușor d-tui general în cameră să provoace aplauzele partizanilor,

il asigurăm că înaintea justiției nu-i va succeda să ne amuțescă glasul, ci cu mărturii vom demonstra că nu puteam scrie cu aghiasmă despre niște fapte sângeroase.

Și dacă d-sa nu s'a genat să ducă afacerea la curtea cu jurați, il asigurăm că nici noi n-o să ne dăm îndărăt dela dovărea tuturor celor ce am afirmat...

»Tribuna« își face un titlu de mândrie din întreaga atitudine pe care a avut-o față de orice fărădelege.

Iar la *Pănade* — deputatul *Maniu* a demonstrat-o definitiv — fărădelege s'a săvârșit!

»Dreptul electoral plural«. *Sub acest titlu »Budapesti Napló« dela 18 c. scrie un lung primarticol, ocupându-se de desvăirile ziarului »Népszava«, pe cari le-am rezumat și noi.*

Iată cum începe articolul:

»De pe un atentat împotriva drepturilor omenești și a cinstei în politică a tras »Népszava« masca. Atentatul acesta îl plănuește guvernul sub pretext că reformează legea electorală. Împotriva cinstei publice se păcătuiește, pentru că în fața lumii coalitia a luat asupra-și îndatorirea ca sufragiul universal să l facă cel puțin în măsura cum îl contemplase *Kristóffy*«.

Dupăce arată cele ce plănuesc oligarhii, exclamă:

»Atentat mai mișelesc nu s'a plănuțit d'omie de ani în capul vre-unui guvern maghiar!«

Ei între ei!

Vázsonyi Vilmos, deputat al Budapestei, care alături de contele *Andrássy* și ceilalți din coalitie, a luptat pentru dărâmarea dela putere a liberalilor, iată cum îi descrie pe actualii stăpânitori:

»Societatea aceasta de flămânziți, care în cele din urmă a ajuns la putere, din grația împără-

tească, partidul independist își demaschează deja fără rușine sfintele instincte: a se sătura, a înghiți tot, a cuprinde orice funcție bună și stal gras, puterea statului s-o folosească, până la ultima picătură, pentru scopuri politice. Folosesc puterea, par'că ar fi o hordă balcanică, care a reușit să cuprindă un edificiu de stat.

»Nici o urmă de cultură și a respectului de lege ori toleranță față de cei cu altă părere. Puterea este prada lor! Pe cei ce i-ar ataca, pur și simplu l'ar lovi în cap, pentru că primejduiește prada. Ori și cine este dușman, dacă nu face parte din bandă.

»Pe dinafară se prezintă de tot comic: ca și când ar fi europeni. Fac pe omul cultural, grație croitorului lor. Haina de salon cu adevărat se revoltă însă de cuprinsul ce acopere. Costum balcanic, cu hanger scripitor și câteva pistoale li-s'ar potrivi mai bine. Întâmplarea soartei crude așa a vrut, ca horda flămândă să ajungă la putere. De atunci nu mai avem cultură. Unde se mai afă remășițe de cultură și respect de lege, acolo se prepară asaltul selbatic al flămânziilor asupra prăzei proaspete. Trebuie ca țara întreagă să fie a lor.

Și mai interesant este însă chipul cum se batjocoresc între sine ceice chiar și acum stau pe acelaș scaun al puterii. Iată cum »*Alkotmány*« își bate joc de *Kossuth*:

»In cele 17 odăi dela stradă ale lui *Kossuth*, șeful de partid, domnește o liniște adâncă. Tre-când printre armata lacheilor cu ciorapi de mătăsă, am ajuns la pragul camerei de dormit a marelui bărbat. În pat de culoare roză, cu baldachin, pe perini moi de mătase împodobite cu panglici în culoarea micșunelei, dormita el.

»O oglindă de Venetia aplicată în tavan, la mijlocul celor patru ziduri, reflecta în mi de culori și colțuri mutra încântătoare a înțeleptului care așipise iar în cele patru colțuri ale patului niște coade de păun ce se mișcau p'un rezort, produceau răcoare și impresia închinării. Jur împrejur erau lămâi și portocali cari desfăiau privirea, iar la umbra unui pom de lămâi, credinciosul tainic, îmbrăcat în trico de mătase în culoare portocalie, acompaniat de chitară, cetea stăpânului său.

»Când m'a văzut, vizirul întâiu de toate și-a luat de pe obraz rosbeafstecul jumătate sânge pus acolo pentru a-i țineă frageză mutra, apoi ca un semn grațios dar hotărât al piciorului său stâng, mi-a făcut semn să mă apropii.

»Și am cuvântat astfel:

— *Măria Ta*, nainte de aceasta cu ani de zile, ai făgăduit la *Czegléd comandă maghiară*, la

Kecskemét ostire maghiară independentă, la *Do britin bancă națională independentă*; la *Kutyabagos micșorarea cvotei*, la *Szilasbolhás sufragiu universal*. Afară de asta ai făgăduit birăului din *Félegyháza* crucea pentru merite, învățătorului dela *Sztygyörgy* o catedră universitară, rabinărilor dela *Sadagora* episcopia dela *Oradea Mare*. Ei bine, acum, când te vei duce între ei, o să vină să îți ceară îndeplinirea făgăduințelor. Ce o să zică atunci, *Excelența Ta*?

O ironie mai crudă, dar mai potrivită spusă, n'am cetit de mult.

Cei din »bandă« se cunosc bine.

Revizuirea regulamentului camerei.

»*Budapesti Hirlap*« dela 19 c. aduce știri că în sânul coalitiei nu domnește tocmai cea mai laudabilă înțelegere în ce privește proiectul de revizuire al regulamentului camerei.

Privitor la motivele cari determină pe guverner să facă această revizuire, scrie:

»*Kossuth* a arătat pe larg cum are să se formeze viitorul parlament și a ajuns la concluzie că *naționalitățile se vor foarte întări*. El a arătat 8 tabele statistice, dintre cari una — afirmative — ar arată că în țară cercuri electorale curate maghiare nu sunt de cât 150. Iată de ce ar fi necesar dreptul electoral plural și revizuirea regulamentului.

»*Apponyi* s'a rostit și el azi asupra aceste chestii.

»— Dinaintea sufragiului universal — a zis ministrul — nu ne mai putem da îndărăt. Prin urmare trebuie să ne ocupăm cu chestia asta și cu întrebarea: Cum va fi fața dietei după această reformă. Eu din datele statistice așa văd, că *afară de cei 40 croați, vor mai fi în dietă 40 naționaliști și 40 socialiști*, va să zică 120 deputați cari nu țin cu noi. Numărul acesta este destul de însemnat și noi trebuie să ne apărăm. Iată de ce este necesară revizuirea regulamentului dietei.

»Dar dacă, totuși, se va înșgheba o majoritate naționalistă?

»— La asta să nu ne gândim. Asta nu se va întâmpla.

»Datele statistice nu ne sunt favorabile?

»— Datele statistice nu vor decide, — a zis *Apponyi*. Sunt doar destule cercuri, în cari naționalitățile au majoritate, totuși cercul trimite deputat maghiar în parlament.

FOIȚĂ ORIGINALĂ A »TRIBUNEI«.

„Convorbiri de Luni“.

— In locuri de liniște. —

— Insemnări într'o chilie. —

Schitul »Măguricea« e o bisericuță, mică, veche și albă, cu morminte uitate împrejur și cu chilioare bătrâne strănse la olaită pe o măgură de flori, între meri cu roade de aur.

Trei văi scurte se închid la poalele ei: »Stanca« »Codrul« și *Ilio*«.

»Stanca« și »Codrul« sunt în pădure, — pădure veche de stejari, altar de privighetori. Pe aici a plâns cândva, pe vremea lui *Neagoe-Vodă*, un păstor de capre care tănja după ochii unei fete de crai, zămislită dintr'o dragoste cu o zână. Într'o dimineață când florile își umplu potirul cu miere și flueră pietrușelul cu aripioare de foc, și-a strâns păstorul caprele lângă el și cu ochii în ochii lor a pus tulnicul la gură și le-a cântat o poveste de-au plâns toate; apoi, s'a culcat între ele, s'a lipit a dragoste de flecare, a sărutat ochii unui ied și lăsându-le singure sărăcuțele a plecat plângând cu tulnicul la gură. De atunci, nu s'a mai întors... Bițele capre însă îl caută și azi prin pădure. Ele nu se văd, dar s'aude clopoțelul dela gâtul iedului. Când s'aprinde luna și piruie privighetoriile înlăuntru pădurei, ci că o zână ar paște caprele frumoase, și numai păstorii virgini pot să le vază.

»*Ilio*« strânge în brațe un fir nervos de apă și malurile i s două grădini de flori pe cari se tălănesc a dor fetele frumoase și pasc în juru-le

vifei ca 'n povești. Pe-aici coboară noaptea zâna *Argeșului*.

Hei, ce scumpe amintiri se leagă de grădinile voastre, locuri cerești!

Ziua ne cântau privighetoriile, noaptea ne povestea pădurea și tulnicile apelor, iar noi culegeam roze de aur în grădinile din povești ale dragostei și visam acolo sub naramzi, la fântâna îngerilor lui *Apollo*.

Numai iubirea ridică vâlul tainei de pe dulcea poezie a firei.

Cine n'a iubit, n'a văzut cerul.

Dimineața, zori de foc; seara apusuri de aur. Templu de artiști. Ce *Barbizon* frumos pentru pictorii noștri! Poezia nordului și lumina dulce a țărilor cu palmieri se gădesc la olaită în grădina țarei noastre. La noi se înfrățeste pământul peisagiului lui *Ruysdael* și *Hobbema*, cu cerul meridional al lui *Lorrain* și *Corot*.

Colț de cer!

Toacă... și în suflet picură mărgăritarele liniștei evanghelice.

Pădurea se roagă și peste creștetul copacilor se lasă ca un »epetahir« sfințit poala de aur a cerului.

Pe muchia »*Ilio*ului« un păstor smerit, stă în loc, se descoperă și ascultă toaca. Par'că ar fi »icoana evlaviei« zugrăvită pe pânza de lumină a cerului.

Visez...

Ce dulce e sborul în cerul credinței!

In chilie.

Un lăuntru alb și curat ca un suflet de prun. Ferestre ferecate și vatră de povești. Un pat vechiu cu scoarță. Între ferestre o candelă de argint, *Maica Precista »Prodromița«* și mătânii roșii sub icoană o masă. Pe ea, o Biblie veche, *Psalmii* *Viețile sfinților*, *Shakespeare* al meu, *Pescarii* la landei de *Loft* și *Vergilius Maro*. Un vraf de hărți, jurnale și însemnările mele.

Pe un părete un chilim de *Argeș*. De-asupra »*Obșteasca* adunare a *Vlahiei* din 1830« și două icoane atonice.

Pe alt părete »*Palestina* veche« de *Kozenn* și câteva tablouri șterse: *Bătălia* dela *Zara*, *Veneția* *Isus* pe mare, *Kremlinul* și *Flagelațiunea* lui *Kris*. Sub ele un jilț de mahon. Pe un braț al jilțului niște mătânii de maslin și un șal de *Damasc* o relicvă; iar în jilț o pistică galbenă, frumoasă din via de *Angora*.

Pe jos scoarțe vârgate.

Eu cetesc...

Focul arde. Canarul piruie în colivia de su grindă. Pe ferestre printre florile roșii din ele, se deschide largă o vedere imensă: dimineața, dungile de rubin ale zorilor aprind mușcelele de dincolo de apă »*Doamnei*« și lumini de trandaf umplu chiliea cuvioasă.

Seară.

Dincolo de dâlma »*Ilio*ului« lumina de aur apusului par'că povestește de un foc uriaș, d o răsmiriță grozavă, departe peste pădurile bătrâne ale mușcelelor.

Cerul e o vâlvoare.

Bătălii teribile, care sfărimate, baricade, tăieturi de săbil, trupuri sdrobite, fum și sânge, un văl

»Apponyl a mai zis:

— Reforma electorală *trebuie s'o facem ne-greșit*. Dacă n'o facem noi, vor face-o alții, *mai rău*. Eu dela început am fost de părerea, că atunci când *de pe tron* se anunță reforma electorală, ar fi un păcat mare dacă n'am face-o noi, pentru că noi putem să conservăm supremația maghiară și statul național maghiar. Dar dacă n'o facem noi, repet: vor face-o alții, *căror puțin le pasă de existența statului național*.

Măcelul dela Pánade.

Interpelarea dlui Maniu. — „Tribuna“ în cameră. — Ungurii rîd.

Dăm cuvânt de cuvânt, după note stenografice, partea aceea din ședința de Sâmbătă a camerei, în care s'a adus în discuțiune barbaria nemaipomenită săvârșită de un batalion de honvezi maghiari, împotriva unui pacinic sat românesc, pe care fără nici un motiv în ziua de 26 August l-au măcelărit, rănind copii, femei și bărbați în număr de 33. Decursul acestei debateri în cameră, precum se va vedea, constituie un adevărat monument de moravuri civilizatoare ale »rassei superioare« din țara ungurească. Străinătatea, lumea cultă să citească, așa cum sunt expuse mai la vale lucrurile și să se convingă. Vom trimite în traducere în toate limbile culte întreg decursul acestei debateri parlamentare, lăsând-o să vorbească singură, fără a adăuga un cuvânt din partea noastră.

Nenorociții din Pánade și românii însă de pretutindenea să citească șirele de mai jos. Să citească mai ales răspunsul ministrului și *înteruperile ungarilor*. Să vadă câtă ură, câtă sălbătăcie, câtă barbarie tradează fiece cuvânt al lor la adresa românilor. Ne cutremurăm în toată ființa noastră, nu de români, ci de oameni, văzând cinismul cu care au fost ascultate și primite vaele nenorociților nevinovați căzuți victimele unor bestii...

Să întrebăm însă sunt aceștia oameni

culți, oameni cari au o inimă ce simte, cari ieri în parlament, când deputatul Maniu, cu certificatul medical în mâni arăta cum câțiva inși au rămas pe toată viața lor nenorociți, strigau: *Bravi soldați au fost aceia! Pe d-ta trebuia să te fi luat în baionetă!*

Și ce să zicem despre ministru, despre răspunsul său la adresa »onorabililor pánadeni«. Ironia asta și-o permite adevărat dl ministru la adresa nenorociților cari gem prin spitale.

Să amenințe numai dl Ministru! »Tribuna« are și ia dosarul afacerii, o cunoaște întreagă și va ști să o și documenteze. Amenințe deci dl ministru cât îi place, asta nu ne împedecă să spunem că ceea ce s'a întâmplat în Pánade, este o barbarie care provoacă împotriva sa indignarea oricărui om cu cel mai elementar simț omenesc. Că d-sa a dat supra acelora răspunsul pe care l-a dat e treaba conștiinții d-sale — noi lăsăm să o judece cetitorii, să judece tot omul de bine, să judece mai ales românii și... *să nu uite!*

Interpelarea dlui Maniu.

Onorată Cameră! În dimineața zilei de 26 August 1907, au fost aduși cu carele în Blaj răniții dintr'o comună care nu aparține aceluiaș comitat, dar care este în apropiere, din Pánade. Firește, spectacolul neobișnuit a stârnit un viu interes, iar când răniții și cel ce-i aduseseră povestiră lucruri înspăimântătoare despre împrejurările între cari s'a petrecut întâmplarea, opinia publică s'a revoltat și e firesc că în primul rând mi-s'au adresat mie care sunt avocat în Blaj și din întâmplare și deputat. Mi-s'au adresat mie, pentru a face pași necesari, ca răniții să primească satisfacția cuvenită.

Neputând singur crede cele împărtășite de răniți și cei cari le aparțineau n'am voit să fac nici un paș înainte de a mă convinge, dacă spuselor lor corespund ori nu adevărului, și tocmai pentru cuvântul acesta, încă în aceiaș zi, 26 August, am plecat la Pánade, ca să mă conving personal. Pe baza constatărilor mele personale, precum și pe baza împărtășirilor notarului comunal, primarului și a mai multor martori am putut construi următoarea stare de lucruri: (S'auzim! Sgomot).

Președintele: Rog liniște; binevolți a vă ocupa locurile, domnilor deputați.

Iuliu Maniu: În dimineața zilei de 25 Aug. 1907 a sosit în Pánade batalionul 4 a regimentului 24 de honvezi care staționează în Csikszereda, sub comanda majorului Kádár László. Popota ofițerilor și cartierul lor au fost așezate în școala românească greco-catolică. Soldații au fost încuartați, și pentru că să previn eventualele contraziceri, observ deja aci că, batalionul, în Pánade, care este o comună curat românească, a fost primit cu o ospitalitate atât de caldă, încât însuș comandantul major a declarat, că de când batalionul plecase, nicăiri nu a întâlnit o primire atât de călduroasă.

Fiind Duminică, soldații n'au avut ocupație. Domnii ofițeri se adunaseră încă dela orele 9 dimineața la un dejun, la popota lor, care după cum am spus se află în școala românească greco-catolică. Ei începură a-și petrece și dejunul lor nu s'a sfârșit decât la 12 ore, când îndată începu prânzul. Prânzul dură până la 2 ore după amiază. (Strigăte în stînga: Asta nu li-se poate imputa!) Firește, nu e nimic de imputat în aceasta; tot ce e însă de reproșat este, că în intervalul acesta domnii ofițeri, au scăpat a ținea socoteală de numărul paharelor. (Sgomot în stînga).

Bolgár Ferencz: De unde știi asta?

Iuliu Maniu: O dovedesc martorii! (Sgomot în stînga).

Președintele: Cer liniște!

Nagy György: Nu se poate tolera aci o bănuială ca aceasta la adresa ofițerilor de honvezi.

Bolgár Ferencz: Nu insulta.

Iuliu Maniu: Nu bănuiesc, pentru că sunt gata să dovedesc.

După prânz, doi dintre domnii ofițeri s'au dus la cârciuma care este la 2—300 metri depărtare de școală, unde tinerimea satului era adunată la horă. Acolo nu numai pe țigani l-au luat să-i ducă cu ei la popotă ci au insistat chiar a invita amical tineretul să merge a-și continua acolo, petrecerea de Duminică. Tineretul a urmat invitației și jocul a ținut până la 5 spre seară, amestecându-se în joc și soldați împreună chiar cu câțiva ofițeri.

Total a urmat în liniște până la 5, când tinerimea a plecat din curtea școlii. Însă și lumea din sat se așezase la 80—90 de pași departe de popota ofițerilor, și vorbeau în liniște cu soldații.

Între acestea cantorul bisericii...

Fenyvesi Soma: Beat!

Iuliu Maniu: .... Ioan Borcia, care până pe vremea aceea stătuse acasă de vorbă cu un soldat, se duse și el la școală. Ca om aparținând

mășag fioros ca în marea bătălie a lui Salvator Rosa din Luvru, trâmbiți de foc, stindarde de flacări, un imperiu căzând mi-se zugrăvește în minte și gândul îmi fuge la miez-noapte, peste pustele slave.

Din codri protivnici răsare luna.

Văzduhul se umple de vis.

Stelele încep să povestească. E atâta liniște, că se aud par'că cum tremură.

Cine mă face să văd ieșind din lăuntrul codrului o zână?...

Noapte.

Chilia e caldă. Perdelele sunt lăsate. Călugărul cuvios stă în jilt și povestește. Eu îl ascult pe marginea patului. Flacăra căminului ne luminează...

— Hei, cântă limba dulce a cuviosului din jilt, jucând mătinile de maslin, ci-că așa de frumoasă eră »*martira Irena*« fiica împăratului din Maghedon, că întrecea și pe Didona, și pe Elena și pe Hero cea nenorocită. Împăratul Licinie nu mai pe ea o avea și-i dăduse locuință într'un turn de marmură și treisprezece fete frumoase o slujeau ca pe o zină. Tuturor le era închisă poarta de argint a turnului, numai Apellian — moșul cel învățat — suiă acolo în toiag de patriarh ducând învățătură, fetiței din turn.

Într'o zi »*martira*« vede întrând pe fereastra deschisă a turnului un porumbel — cu o ramură

de maslin, apoi un vultur cu o coroană de flori și la urmă un corb cu un șarpe negru... și tustrei le lăsară acolo.

Ce o fi asta? Întrebă »*martira*« pe bătrânul ei dascăl.

Ce să fie domniță — »*porumbelul*« e gândul fără voe-ți, »*ramura de maslin*« îți cere botezul, »*vulturul*« adusu țî a cununa biruinței, iar »*corbul cu șarpele*« spun că vei suferi năcazuri și patimi grele pentru Iisus.

Și talmăcirea bătrânului fu așa, pentru că în sufletul lui coborîse ceriul.

»*Martira*« se botează, sparse idolii și-l aruncă, împăratul infuriat o asvări în picioarele cailor, dar ei o lăsară și-l zdrobiră pe dânsul. »*Marș*« se rugă pentru ei și Licinie învîind prin puterea ei s'a convertit cu toată casa și cu o mulțime de oameni ai lui.

Luând împărăția lui Licinie un anume Sedechie, »*martira*« fu chemată la jerfa idolilor, dar împotrindu-se, o aruncă într'o groapă de șerpi veninoși. Șerpii nu o atinseră. Păgânii îi tăiară atunci picioarele cu fierăstrăul, dar D zeu o întregi. Mii de oameni crezură atunci.

Sedechie căzând din împărăție, fiu său Sapor veni cu oaste mare împotriva uzurpatorului. »*Martira*« îi ieși în cale și-l orbi și pe el și toată oastea, dar apoi le dădu iarăș vedere. Și vă-

zând minunile tot nu credeau și i bătură tălpile în cuie, iar într'o cetate păgână mergând ea, a fost pusă în coarnele alor trei boi sălbatici... și nevătămată rămase. Un alt mare închinat idolilor o puse în foc și focul neatingându-se de ea, mai bine de o sută de mii de suflete luară credința cea dreaptă.

Năcăjit de falma ei, Sapor puse să i taie capul și o îngropă. Ingerul Domnului o înviă.

După înviere se duse în Mesemoria, la împăratul de acolo și făcu pe toți să creadă. Apoi plecă în Maghedon de plânse pe tată-său, care murise și se întâlni cu biată maică-sa Licinia.

De acolo o luă un nor și o duse în cetatea Efesului și mari minuni săvârși de crezu acum mulțime de popor.

După asta »*martira Irena*« căută pe Apellian bătrânul și găsindu-l plecă cu el și cu alți șase credincioși și așezându-se în mormânt, adormi în veșnică odihnă...

...Cine a tremurat perdeaua și a dat-o în lături? Geamurile se luminează. O roșeață de zorl umple chillia.

E vis sau părere?...

Umbra martirei frumoase trece prin lumina geamurilor.

Gh. D. Mugur.

Dacă târguiți din articolele anunțate în ziarul nostru, vă rugăm ca la comandă să amintiți unde ați cetit aceste anunțuri.

bisericeii, fiind cantor și-a luat și el dreptul să intre în curtea școlii privind la bucătar cum pregătește cina ofițerilor, pe când aceștia intrau și ieșeau. (Sgomot). În vreme ce el ședea pacinic acolo, un ofițer ieșind din popotă strigă resitit la el: **Marș afară!** (Sgomot) Cantorul surprins de tonul ofițerului, el care avea ce căuta acolo, plecă totuși zicând: De ce mă alungi de aici când eu nu am făcut nimic? La aceasta ofițerul se repezi la el și îl lovi cu așa putere în spate încât acesta căzu imediat jos.

Nagy György: Asta nu e adevărat! Ofițerul ăsta este un om foarte onorabil.

Președintele: Nu l-a pus la îndoială onorabilitatea. Vă rog să tăceți! (Sgomot). Dl. ministru va răspunde, iar dl. deputat are dreptul să expue cazul.

Iuliu Maniu: Intre acestea, doi oameni ce steteau rezimați de gard, Valeriu Cipariu și Augustin Poșa au alergat la cantor să-l ridice, dar nu mai avură vreme să o facă pentru că ofițerul îi aplică noui lovituri și ieșiseră și alți ofițeri din popotă. (Sgomot în stânga). Pe mine întreruperile dvoastră nu mă vor turbura. Nu vă va succeda să mă abateți dela expunerea obiectivă și exactă a faptelor.

Ugron Gábor: Nici telegramele d-tale nu au succes.

Iuliu Maniu: Voiu spune cazul așa precum îl întăresc dovezile ce le am. (Sgomot).

Nagy Gy.: Eu am întrebat pe toți ofițerii!

Președintele: Cer liniște!

Iuliu Maniu: Dl. ministru va avea prilej, dacă va putea, să desmintă afirmările mele și de sigur o va și face aceasta fără să aibă nevoie de concursul d-lor deputați.

Intre acestea pe cantorul acesta, ofițerul ce eșise din curte îl duse tot în bătaie până în mijlocul străzii. Notarul comunal care era ocupat cu trăsura ce era să transporte bagajii d-lor ofițeri, auzind sgomotul și văzând mulțimea adunată a ieșit să vadă ce se petrece acolo. Notarul a aflat tumultul în mijlocul străzii în depărtare de 50—60 de pași de școală și mergând acolo a văzut pe căpitanul Ráky Sándor încă tot bătând pe cantor. (Strigăte: **Il tot bate încă!?**) S'a dus acolo și l-a rugat să-l lase în pace. La aceasta căpitanul a declarat... (Sgomot și contraziaceri în stânga).

Pető Sándor: Mă rog, nu e lucru amuzant când un soldat bate pe un cetățean!...

Sümeği Vilmos: Acela a fost un brav soldat maghiar!

Președintele: Cer liniște. Il rog pe dl. Sümeği să fie liniștit.

Iuliu Maniu: Rugarea notarului a rămas fără rezultat. Ofițerul l-a bătut mai departe pe cantor care a căzut la pământ. Intre acestea a alergat acolo și primarul satului, Alexandru Poșa, care încă la rugat pe căpitan, să înceteze cu bătaia. (Strigăte: **Incă-l tot bate?**) Da, încă-l tot bate, într'atâta încât recompensa primarului pentru că s'a amestecat în favorul cantorului a fost, că și dânsul a primit vre-o câteva lovituri cu patul puștii dela patrula, care la chemarea căpitanului sosise. În sfârșit notarul comunal și primarul isbui să-l scoată pe cantor din mâinile căpitanului Ráky Sándor și să-l tragă la o parte. Cu aceasta deocamdată s'ar fi sfârșit conflictul. Soldații, între cari erau și ofițeri, stăteau mai departe, înaltea cârciumei. Notarul, văzând situația, s'a dus la oameni și le-a zis: **duceți-vă acasă, nu stați aici, să vi-se întâmple ceva, iar cârciumarul lui spuse să închidă cârciuma. Oamenii i-au spus atunci notarului: Domnule notar, noi mergem bucuroși, dar n'auziți cum strigă honvezii? Dacă plecăm o pășim... La aceasta notarul, ca să-i convingă pe oameni... (Sgomot și ilaritate). Vă rog să credeți că nu e lucru de ris acesta; vă rog să mă ascultați, domnul ministru va răspunde. Notarul, ca să le arate oamenilor, că nu li-se va întâmpla nimic, a voit să-l conducă pe Leontie Cipariu, dar când a ajuns cu el pe lângă honvezi, aceștia l-au smuls din mâinile notarului și împotriva tuturor protestărilor lui l-au bătut așa, încât a căzut fără simțiri la pământ.**

Fenyvessy Soma: A fost beat! (Sgomot).

Președintele: (sună). Cer liniște!

Iuliu Maniu: Fapt e, că pe omul acesta l-au smuls din mâinile notarului și l-au bătut precum dovedesc atestările medicale, până la sânge, fără

ca dânsul să fi zis un cuvânt și cu toate că notarul strigă într'una să-l lase în pace, pentru că n'a făcut nimic și vrea să-l ducă acasă.

Văzând notarul aceasta, a alergat la major, rugându-l să intervie ca să se pună capăt brutalităților. El nu-și mai aduce aminte de răspunsul majorului, atâta însă ține minte că majorul a bagatelizat toată afacerea și când notarul a spus: **Domnule major, nu e o simplită sgărietură, omul acesta zace în nesimțire — majorul a ordonat medicului regimentului să-l caute. N'a vrut să facă însă nimic ca ofițerii să fie oprși dela brutalități.**

Pe când notarul isprăvise acestea cu majorul, văzu că căpitanul Ráky cu un locotenent cu numele Hutrav și cu patrula care sosise, precum și cu mai mulți soldați alergau spre cârciumă. Notarul precum spusese mai înainte, dase ordin să se închidă cârciuma. Cârciumarul tocmai voia să o închidă, când văzu că oameni și femei fugau spre cârciumă. Ieși să vadă ce e, într'astea însă oamenii se îmbulziseră înăuntru spunând cu spaimă că vin soldații. Ei închiseră ușa și o proptiră cu spatele ca să nu poată intra honvezii. Ce se întâmplă însă? Honvezii sparg geamurile pătrund pe ferestre și pe cine îl prind îl bat cumplit așa, că acum a putut fi deschisă ușa, pe care să scape oamenii.

Când au deschis ușa, înaintea ușii stăteau căpitanul Ráky și locotenentul, întrebându-l pe cârciumar ce s'a întâmplat. Acesta a spus, la ce căpitanul a zis că i-se va plăti dauna. Precum voi arăta mai târziu, a și plătit o din buzunarul său.

Dup'aceasta căpitanul Ráky și locotenentul Hutrav, cu patrula și cu soldații ce s'au luat după dânsii au plecat prin sat și nu numai că au bătut crunt pe cine l-a adus nenorocirea înaintea lor, ci precum voi arăta, provocându-mă la numerii topografici, oameni și martori, au pătruns în ogrăzile oamenilor, înfigând în ei baionetele. (Sgomot mare).

Nagy György: S'adresează străinătății. (Sgomot).

Președintele: Domnul deputat are dreptul să și desvoltă interpelarea.

Fenyvessy Soma: Să nu mintă însă.

Președintele: Pentru cuvântul acesta imparlamentar te chem la ordine.

Nagy György: Spune că honvezii au omorât oameni. (Sgomot).

Președintele: Domnul Nagy György să aibă răbdare pânăce va fi d sa președinte, atunci să exercite drepturi președințiale.

Poftim continuați.

Iuliu Maniu: Intr'astea notarul comunal, care se duse cu medicul militar să îngrijească pe omul ce zăcea în nesimțire, mergea dinspr- partea de jos a satului în sus, și în drumul său înălni o trupă de vr'o 12 honvezi, în frunte cu un sergent. Notarul l-a invitat pe sergent să vie, cu soldații cu tot, să-l ajute să strângă pe cei răniți și să le dea ajutor. Sergentul însă nu numai că n'a urmat invitații...

Bolgar Ferencz: Na mai pomenit! Până aci fiecare cuvânt e o denaturare! (Așa-i! așa-i! în stânga).

Nagy György: Așa-i! Fiecare cuvânt e o întortochiare! (Sgomot).

Președintele: Il rog pe dl. deputat Nagy...

Nagy György: Să nu mintă! (Sgomot).

Președintele: Vă îndrum la ordine!

Iuliu Maniu: Sergentul în loc de a fi urmat invitații, l-a refuzat brusc pe notar, zicându-i: **du-te d'aci paturosule, pentru că și pe tine te iau în baionetă. (Sgomot).**

Cât privește cazurile singuratiche de răniri — amintesc numai pe cele mai pregnante — dați-mi voie să expun următoarele:

Soldații cari mergeau cu căpitanul Ráky și locotenentul Hutrav în jos au intrat întâi de toate într-o stradă laterală, unde n'aveau nimic de căutat și aici în capătul ei la nr. 307 și 308 un soldat a împuns peste poartă cu baioneta pe Pavel Lupean, care sta lângă poartă, rănindu-l la cap. Mai în jos la nr. 27 și 28 au intrat în curte și acolo au împuns cu baionetele pe femeia lui Teodor Cipariu și pe fata lui, Mintia și n'au plecat decât la intervenția adjunctului notarial Boros Filon care chemase un ofițer să-i oprească. (Sgomot).

La nr. 315 au forțat poarta din țini, rupându-și unul baioneta. Au pătruns în curte și au

vulnerat acolo pe Zaharie Augudean, pe fiu-sa Zoița și pe doi băieți ai săi.

Afară de aceasta, George Zeriești și soția sa Maria, proprietatea casei nr. 326, auzind că afară este sgomot și că pruncii sunt în stradă, s'au dus să caute copiii. Femeia a găsit pe unul dintre copii, în vârstă de 3 ani, l-a luat în brațe și a plecat cu el. Pe drum, George Zeriești a îndemnat-o să grăbească, căci îi vedea pe honvezi apropiindu-se. N'au reușit să scape însă, ci pe G. Zeriești honvezii l-au străpuns, de a rămas grămadă iar pe femeie au isbit-o cu atâta putere de poartă, că i-a căzut din mână copilul; au străpuns o apoi în burtă și în coasta dreaptă așa, că dupăcum voi dovedi cu certificat medical, fusese rănită de moarte. Văduva Maria Ampeanu, proprietara casei nr. 327, sora nevastei lui George Zeriești, a ieșit atunci să vadă ce se întâmplă cu familia sorei sale. A pățit însă aceeași nenorocire: după cum voi dovedi cu certificat medical, și ea a fost străpunsă în abdomen și în coasta dreaptă.

Nagy György: Pe D-Ta ar trebui să te străpungă în burtă!

Președintele: Pentru această expresie îndrum la ordine pe deputatul Nagy György.

Markos Gyula: (întrerupe).

Președintele: Dl. Markos să nu întrerupă.

Coriolan Bredicianu (întrerupe).

Președintele: Rog pe dl. Bredicianu să stea în pace; poftescă și lase-mi mie menținerea ordinii.

Iuliu Maniu: Este însă caz și mai tragic decât acesta. Ivan Borcea Sonicu a plecat d'acasă, dela cealaltă margine de sat, cu carul, să-și aducă nutreț. A fost însă nenorocită ora plecării sale, pentru că înaintea caselor nr. 317 și 318 l-au ajans soldații și pe el, care mergea în pace, un trâmbiș de companie cu numele Sárdi l-a lovit de mai multe ori cu sabia, l-a trântit la pământ, dupăcum a rănit și pe femeia Ana Boldiș, care se da jos din car și voia să fugă.

Martorii dovedesc, că soldații au intrat în grădinile cu porumb dela casele nr. 392 și 393, de unde au scos pe femeia Sia Scorția și pe un idiot, Ioan Brașoveanu, cari fugiseră acolo de frică, și-i loveau într'una. Caracteristici: că la cazul acesta a fost de față și căpitanul Ráky.

Că on. Cameră să se convingă, că n'am intenția nici să măresc lucrurile, nici să le denaturez, nici să le pun în lumină falsă (sgomot), ci mă țin strict de obiect, imi voi lua îndrăzneala să citesc câteva certificate medicale, cari dovedesc anume cazuri, mai dovedind că oamenii aceștia și până azi sunt bolnavi și rămân schilodiți pe vieța întregă (mişcare în stânga).

Dacă dl. deputat va dovedi că eu fie pe față, fie svonind, am afirmat ceva fără temei, că vre-un om a murit, ori că an omorât pe cineva, volu cere scuze.

Nagy György: Ai spus-o acum! Rog să constate domnul președinte în notițele stenograficilor.

Președintele: Nu-mi da dumneata mie îndrumări!

Iuliu Maniu: Iată, on. Cameră, aci este certificatul despre rănirea Mariei Prăcilă. Este femeia care a dus în brațe copilul.

Nagy György: Cine l-a emis?

Iuliu Maniu: La emis dr. Rohonczy Bela, medic cercual în Blaj, un ungur, dar a subscris-o și Alexandru Pop, va să zică este un certificat demn de toată încrederea.

(Aici citește certificate autentice dela medicii cari în text sunt publicate pe două coloane. Urmează apoi:)

M'am provocat la toate aceste atestate medicale pentru a dovedi, că de fapt, după socoteala omenească a medicilor, eram în fața unor răniri mortale, așa încât când am vorbit cu doctorul — nu numai cu cel din Blaj, ci și cu cel trimis de autorități la fața locului — acesta a zis că nu-i nici o nădejde ca oamenii aceștia să rămână în viață. E curată întâmplare, că n'au murit. Abstracție făcând de ceialți, acești trei inși au rămas schilodiți pe toată viața și fără a mai putea munci. Dar nu numai aceștia au rămas răniți, ci și următorii:

1. Ioan Borcia, cantoru, 2. Alexandru Poșa primar comunal, 3. Irimie Dogin, 4. Leonte Cipariu, 5. Valeriu Cipariu, 6. Ioan Campian I. Augustin, 7. Pavel Lupean, 8. Ciugudean Miuța, 9. Irimie Anton, 10. Ioan Brașovean, 11. Sia Scor-

lia, 12. Vasile Boariu, 13. Teodor Cipar, 14. Valerie Borcea, 15. Maria Dicoiu, 16. Maria Câmpian n. Zerieș, 17. Maria Zerieș n. Frățila, 18. George Zerieș, 19. Ioan Borcea sonica, 20. Ana Boldiș I. Ciuta, 21. Vasile Șarlea, 22. Ana Ciugudean, 23. George Ciugudean, 24. Ioan Ciugudean, 25. Alexa Marton, 26. Ioan Rațiu, 27. Petru Brád, 28. Ioan Câmpian I. Gligor, 29. Demetriu Boldiș, 30. Leonte Cipariu I. Iacob, 31. Teodor Cipariu, Gidî, 32 soția acestuia și 33. Zoia Cipariu.

Așa dară 33 răniți, dintre cari 9 sunt femei și fete.

On. Cameră! După ce s'au întâmplat acestea, a doua zi notarul s'a dus la colonel și l-a rugat să facă bine să rămână cu compania în Pánade până se lămurește chestia rănilor și celelalte. Vice-colonelul a chemat compania și a zis notarului: Mă duc în jos cu compania, unde te voi aștepta, caută ce e prin sat și prețuește pagubele făcute la cârciumă. Notarul s'a dus cu medicul regimentului, dar pe când s'a întors, vice-colonelul nu mai eră acolo, ci numai căpitanul Rátky și sublocotenentul Huttiray. Acești doi ofițeri au plătit paguba din birt evaluată la 20 cor. și când notarul a exprimat că lucruri de acestea nu se pot întâmpla cu o armată regulată și a desavuât purtarea militarilor...

Bolgár F., secretar de stat. Cine a zis asta? Notarul a zis-o?

Iuliu Maniu... Căpitanul Rátky și sublocotenentul Huttiray a declarat, naintea martorilor, că...

Bolgár F. Cum îl cheamă pe notar?

Iuliu Maniu... Simon Gergely... Huttiray a zis că faptele acestea honvezii le-au săvârșit după comanda lor. Martori la asta sunt: Notarul, Pavel Lupean, Alexandru Poșa, Leonte Cipariu, D. Boldiș, Ioan Câmpeanu.

Onorată cameră, întrebarea mare eră, că oare ce signal a dat căpitanul soldaților, când s'au început rănilile. Trebuie să observ, că avem două păreri, cece e foarte important din punct de vedere al stabilității lucrurilor. O părere e pe care o întărește notarul, ș'anume: căpitanul a dat mai întâiu de toate signalul patrului, după aceea vardei iar la urmă întregii companii și în sfârșit a dat signalul de retragere.

Față de acești patru martori, cari toți au servit în armata comună, alții mărturisesc că nu așa s'a întâmplat signalul, ci mai întâiu a fost dat pentru »bereitschaft«, iar al doilea pentru alarmă. Eu nu știu dacă așa s'au petrecut lucrurile sau nu. Aici mă mărginesc numai la martori.

E important în toată chestia și aceea, că după ce dl ministru de honvezi a binevoit a da ordin să se facă imediat cercetare, s'a ivit și întrebarea despăgubirii celor răniți. Nu știu dacă aceasta, s'au altă comisie, pentru despăgubirea oamenilor deveniți infirmi și incapabili de muncă a stabilit în procesul verbal pretenziuni de o sută și două sute coroane despăgubiri pe viață. Și e fapt, că până acum nu numai că n'au primit despăgubiri — ci după cum voi arăta mai departe — îi așteaptă încă și alte nenorociri.

E lucru neîndoielnic on. cameră, că aici din partea soldaților au fost răniți mai mulți oameni.

E neîndoielnic și aceea că pentru examinarea acestui caz, s'a dus o comisie la fața locului.

Natural că s'au dus și pentru îngrijirea celor răniți și pentru stabilirea faptului. În loc însă ca acești oameni păgubiți să fi căpătat v'ro despăgubire, în loc să fi fost răsplătiți pentru suferințele lor, să le fi răsplătit cheltuelile farmaciei și ale doctorului, se pomenesc cu câteva zile înainte de asta, că autoritățile comunale pretind dela ei 810 cor. pentru doctor și 77 cor. 1 filer cheltuelii pentru farmacie; dela unu Ioan Borcea — 443 cor., dela o altă femeie 154 cor., dela al treilea 176 cor. și așa mai departe. Notarul comun al probabil va fi silit să dea pentru cheltuelile doctorilor și contul farmaciei cam 77 cor.

Ori, on. Cameră nu e destul că acești oameni au fost maltratați ziua din partea honvezimei, a puterii noastre armate (Contrașicri în partea stângă) fără nici un motiv, nu e destul că mereu îi săcăle, ci le mai ia și micile averi ale acestor sermani oameni, numai fiindcă au avut parte din marea onoare, să facă, cum am spus mai sus, cunoștința cu soldații și ofițeri.

Așa cred on. cameră, că asemenea lucruri nu se pot petrece într'un stat de drept. Încă nici în cazul, când această ciocnire s'ar fi întâmplat în-

tr'adevăr din vina oamenilor din sat, nici în cazul când s'ar putea presupune că nouă femei au început să se răsbolască cu o companie de honvezi, cu mâna goală, și atunci, cred eu, că ar fi un lucru îngrozitor, dacă ar pretinde dela acești oameni cheltuelile pentru doctor și doctorii. Oricine ar pretinde aceasta sub orice împrejurări: după ce s'a întâmplat în legătură cu miliția, e dator la visteriei militare să se îngrijească că să se restituie acestor oameni cheltuelile de doctor și doctorii. (Aprobări la mijloc), și să fie despăgubiți.

Aștept cu liniște răspunsul ce dl ministru va binevoi a-mi da. Cele expuse mai sus le știu dela oameni de încredere: dela notar, primar, etc. Cred că guvernul și mai ales cel militar are deosebita datorie și chemare ca să impedece asemenea lucruri și întru cât nu poate să impedece, e dator să se îngrijească ca să se restabilească ordinea legală: aceia cari sufer să fie despăgubiți, iar cei păcătoși să fie pedepsiți în chip exemplar. Aceasta nu e o chestie izolată; și în Cristian s'a întâmplat un asemenea caz, la câteva săptămâni după Pánade, cu deosebirea, că acolo într'adevăr au fost certe și revolte de cârciumă, cece aici nu s'a întâmplat. Acolo demult au fost pedepsiți vinovații, cari au făcut parte din armata comună.

Ugron Gábor: Fiindcă au fost vinovați!

Maniu: Acolo de mult s'au făcut toți pașii, aici nu s'a făcut încă nimic!

Ugron Gábor: Fiindcă n'au fost vinovați!

Iuliu Maniu: Imi permit deci cu toată onoare a prezenta următoarea interpelare: (Citește).

Interpelație adresată ministrului de războiu în chestia măcelului săvârșit de către batalionul IV al regimentului de infanterie a honvezilor 24 în comuna Pánade din Târnava mică, la 25 August 1907, și în chestia despăgubirii răniților.

1. Are cunoștința ministrul de honvezi că ofițerii și honvezii batalionului IV din regimentul 24 de infanterie honvezească, care a fost încvartat în comuna Pánade au măcelărit fără nici o cauză răcind mai mult sau mai puțin grav peste 33 cetățeni pașnici, parte pe stradă, parte în ogrăzile lor proprii?

2. Dacă da, pornit-a dl ministru cercetare în chestia acestui revoltător măcel? și dacă a pornit, care e rezultatul cercetării? Fost-au pedepsiți sau nu soldații uitați de sine? Fost-au despăgubiți răniții și este dl ministru dispus a pune pe biroul camerei actele referitoare la chestia amintită sau le publică în întregime?

3. Are dl ministru cunoștința că dela răniți, cari sunt țărani săraci, se prelinde peste 800 de cor. cheltuelii pentru medic și peste 77 cor. spese de farmacie, fapt care îl duce pe oamenii chinuiți, dintre cari trei nici acum nu s'au însăntătoșat, la ruină materială, în loc de a fi despăgubiți pentru suferințele și pagubele lor materiale?

4. Este dispus dl ministru a lua fără răgaz măsuri ca vinovații să fie pedepsiți, răniții să fie despăgubiți și ca acest revoltător caz să se tranșeze după toate cerințele ordinii de drept?

Răspunsul ministrului.

Jekelfalussy Lajos, ministru de honvezi. În ziarul »Tribuna«, după cum însuși ziarul a notat, tot Maniu a dat datele articolului cuprins în doliu, sub trei titluri cu litere grase: Măcelul îngrozitor dela »Pánade«, ofițerii honvezimei și soldații măcelăresc un sat românesc, Doliu național, spune că în Pánade honvezimea mărghiară, ofițerii și soldații au atacat și au măcelărit pe locuitorii pașnici români. Mărește peste măsură — zice — gravitatea lucrului, împrejurarea că nu soldați de rind, nu un ofițer nebun, ci ofițerimea unui întreg regiment, în frunte cu comandantul, a aranjat aceste crime, ba au luat chiar parte activă la dănsule... Că o asemenea ostilitate e rușinea veacului și nu merită să existe... (sgomot).

Markos Gyula: Denunțări în străinătate! (Așa e!)

Jekelfalussy... și că în urma acestora nu e alt mijloc, decât ca noi românii să ne înarmăm cu toții, ca să ne apărim împotriva bestialităților honvezești. (Sgomot în stânga. Esclamări: Așa informează străinătatea!)

Acest articol l-a scris »Tribuna«, pentru care am și pornit procesul de presă. (Aprobări vii).

Nagy György: Trebuie închis în temniță mișelul!

Jekelfalussy: După dispozițiile legii ministrul de honvezi, s'au alt comandant de diviziune dacă este înștiințat despre vre-o neregulă pornește îndată anchetă. (Așa e!) Această cercetare comanda cercului VI de honvezi a și făcut-o. (Aprobări.)

Cu prilejul manevrelor compania de honvezi susamintită, în ziua anumită, Duminecă, a sosit la Pánade. Ca sală de mâncare a ofițerilor a fost designată școala română din partea autorităților comunale. Acolo — parte în curte — parte în localul școlii, a fost despachetat și aranjat menajul ofițerilor. Intre acestea a venit în curte un anumit Ioan Borcea, care se uită la toate cu curiozitate, fără să fi bătut la ochi. Acest om era cam beut. (Exclamări din stânga: Beat!) Se duse în școală și se întâlni cu căpitanul — notez că un căpitan cu numele Jakab, cum mi-ați denunțat nu e în companie, ci e unul Rátky.

Zic, omul acesta s'a întâlnit cu căpitanul și tot atunci a venit vorba că tinerimea satului obișnuiește să fie Duminecele horă în curtea școlii. Comandantul batalionului a luat aceasta imediat la cunoștință și a luat dispozițiune, ca locuitorii să nu fie incomodați în modul lor de a-și petrece vremea (Aprobări) și după prânz într'adevăr tinerimea s'a dus în curtea școlii, ținându-și acolo hora. La horă au luat parte și soldații, ba afirmativ și un ofițer; iar căpitanul l-a tratat pe țigan cu vin, ca să zică mai bine.

Acest Ioan Borcea mai târziu s'a întors din nou în localitate, când dansatorii erau pe plecate. Atunci căpitanul l-a provocat că după ce dansatorii s'au îndepărtat și bagagele ofițerilor stau în curte desfăcute, nu mai poate permite intrarea nici unui om străin. Și l-a provocat pe Borcea să iase. Acesta a și ieșit, dar mergând a înjurat cu cuvinte cari nu se pot aici reproduce, honvezimea. (Strigăte: A la Rigó!) Honvezi zdrențuroși și câte toate le-a zis, la ce apoi a fost dat afară. (Aprobări.)

În momentul când învățătorul a fost dat afară din stradă s'au aruncat cu pietri în curte. (Sgomot.) A fost lovit cu piatră un sergent, un ofițer și un soldat. Ofițerul s'a întors apoi și văzând un gornist în stradă, l-a strigat să-l lovească cu palma pe cel care a aruncat cu piatră. Gornistul a executat ordinul (Haritate. Aprobări). Și din clipa aceasta și-a luat începutul războiului, adică o curată bătăie de stradă. Pentru a i-se pune capăt acestei bătăi, căpitanul Rátky, cum prea bine ați spus, a dat ordin să sune alarma, cece înseamnă, că fiecare soldat trebuie să vie acasă. În vremea aceasta se lășeră multe vești între honvezi. Mai întâiu se zvonise că pe doi camarazi ai lor i-au închis în cârciumă și vreau să-i omoare acolo. Atunci o mulțime dintre ei au fugit la cârciumă, unde găsind ușile încuiate, au spart geamurile și au intrat pe fereastră, pe honvezi însă nu i-au aflat.

Al doilea, scenele petrecute înaintea școlii, înaintea adevărată a popotei ofițerilor au produs în mulți impresia — pentru că acolo s'a aruncat cu pietrii — că vreau să atace pe ofițeri. La aceasta honvezii au alergat întru apărarea ofițerilor — și aceasta nu le-o pot lua în nume de rău, pentru că și-au împlinit numai datorla (Vii aprobări) — spre școală... (Sgomot).

Nagy György: Pe un ofițer l-au și atacat. A fost boinov în pat și se răspândise vestea că l-au omorât. Și aceasta i-a iritat! (Sgomot).

Jekelfalussy, ministrul de honvezi: În vremea aceasta s'au întâmplat diferite răniri, dar nu în așa număr și nu prin honvezi. Pentru că, să-mi dați voie, a cercetat la fața locului comisiunea mixtă; a fost afară tribunalul militar cu tot aparatul; au ascultat pe toți răniții și aceștia n'au știut numi decât pe trei honvezi cari au luat parte la bătae. (Sgomot. Iuliu Maniu clăină din cap).

Dați-mi voie, eu n'am fost în Pánade, și n'am auzit nimic — eu citez numai din acte — și din aceste constat, că numai trei honvezi au fost pedepsiți pentru rănire corporală ușoară. Aceasta este starea faptică. Cât privește pe cel grav răniți, mi-se pare cinci la număr, nu s'a putut dovedi nimic asupra honvezilor.

Iuliu Maniu: A fost un batalion de honvezi întreg!

Jekelfalussy, ministru de honvezi. Într'un batalion sunt o mie de inși și aceștia n'au fost toți acolo. (Mișcare în stânga).

Din cele expuse, am cam răspuns la toate punctele interpelației. Una vreau numai să mai amintesc: desdaunare n'a cerut nimeni, dar chiar de ar fi cerut, ori dacă cer, nu erarul este dator să-i dezdauneze, ci acei cari i-au rănit. Nu se pot face legi speciale pentru onorabilii locuitori din Pánade. În sensul legilor țării, cel ce a rănit pe cineva acela are obligațiunea să-l și desdauneze și nu pot pricepe pentru ce s'ar face în privința aceasta vre-o deosebire cu locuitorii din Pánade.

Cercetarea s'a făcut în modul cel mai riguros și, precum am spus, trei honvezi au fost dovediți de a fi rănit și luat parte la bătaie, aceștia au fost pedepsiți în mod exemplar. Despre numărul răniților pe care-i pomeneste dl deputat, precum și despre cheltuielile de farmacie eu n'am avut nici o cunoștință, nimeni nu le-a cerut dela mine, dar și de le-ar fi cerut, nu-i puteam da alt răspuns, decât acesta pe care îl dau dlui deputat.

La p. 4 al interpelației: este dl ministru dispus a pedepsi pe vinovați? Sunt deja pedepsiți, și este greșită informația că acolo nu s'ar fi ținut o procedură justițială cu observarea tuturor regulilor, că afacerea ar sta în stadiul cercetării. Nu, judecătorii și-au făcut datoria, au adus sentință și conform acestei sentințe au fost pedepsiți trei honvezi, despre cari s'a dovedit că au luat parte la bătaie.

Rog, on. cameră, să binevoiască a lua răspunsul meu la cunoștință. (Aprobări).

Președintele: Doriți domnule deputat a răspunde?

Replica dlui Maniu.

Iuliu Maniu: Așa cred nimeni nu se va mira, că nu iau la cunoștință răspunsul dlui ministru. Nu numai că nu-l iau la cunoștință, dar sunt dator să vi-o spun, că răspunsul dsale, m'a atins foarte dureros. Întâiu de toate trebuie să mă justific, în ce privește acuza ce mi-se aduce de dl ministru și pe vremea aceea și de o parte a presei, că eu aș fi comunicat lucruri exagerate, cari nu corespund adevărului (Strigăte în stânga: Telegrama! Sgomot. Președintele sună). Tot ce am spus în telegramă este adevărat, afară de o eroare că n'am numit pe căpitanul Rátky ci pe căpitanul Jakab.

Ugron Gábor: Unde-s morții? (Sgomot).

Iuliu Maniu: Nici-odată n'am vorbit de morți. Am amintit de răniți mortale, precum dovedesc certificatele medicale pe cari le-am cerut, că acele răniți au fost într'adevăr mortale, răniții nu s'au mai vindecat, dimpotrivă s'așteaptă și azi în orice clipă moartea lor. Încât privește veștile apărute în ziare, declar că primesc toată răspunderea pentru acele vești pe cari le-am trimis cu iscălitura mea și cari au fost publicate — în fața ori-cărui, în fața parlamentului, a ministrului ori a justiției, nu pot însă primi răspunderea pentru acelea cari au denaturat informațiile mele. (Sgomot. Președintele sună). Este o procedură curioasă din partea unor ziare, cari mi-au imputat declarații pe cari nu le-am făcut cu scopul ca pe baza acelor declarații inexacte pe cari nu le-am făcut să atace și exactitatea declarațiilor pe cari le-am făcut și pentru cari din nou o declar, primesc răspunderea atât în parlament, cât și în fața justiției. Starea faptică a lucrului este aceea pe care eu'am expus-o. Expunerea dlui ministru s'a întemeiat pe informații inexacte. Ceeace am spus aici și am publicat sub iscălitura mea, corespunde într-o parte adevărului.

Cât privește declarația domnului ministru, că n'a putut pedepsi numai trei honvezi, mărturisesc sincer, nu știu ce să-i răspund. D-sa zice, că d'aceea, fiindcă nu s'a putut dovedi individual cari dintre honvezi au rănit pe copii, femei și bărbați. Ce poftiți d-voastră, domnule ministru? Ca mulțimea de acolo să cunoască individual pe toți ofițerii și honvezii din acel batalion? Celce fugeau dinaintea balonetelor acela nu se mai gândeau să ia seama la frumoșii ochi ai domnilor ofițeri ori ai honvezilor. Fiecare soldat a fost îmbrăcat în același mod și dacă d-voastră investigați așa, cu acest cinism, (Sgomot colosal. Președintele sună), atunci într'adevăr nu știu ce înseamnă ordinea de drept într'un stat.

Să-mi dați voie, domnilor, este îngăduit, este tolerabil din partea d-voastră, reprezentanți ai po-

porului, ca puterea armată, organizată a statului să săvârșească un astfel de atac asupra cetățenilor pacinici (Mișcare.) fără ca d-voastră ori eu, să am dreptul să chem la răspundere pe acel corp de armată, regiment, batalion, ofițeri ori comandant care poartă răspunderea pentru armată? Cum vă închipuți să fie în stare cineva a numi individual dintr'o întreagă trupă de soldați cari au rănit 33 de oameni. Asta doar într'adevăr trece peste hotarele cari ar putea fi justificate prin ori ce culoare de partid.

Nagy György: Pe cine să pedepsească dacă nu se poate dovedi?

Pető Sándor: Pe comandant. (Strigăte: Pe agitator! Sgomot. Președintele sună).

Iuliu Maniu: Se poate oare tolera într'un stat de drept, ca, să fie constatată că prin armele soldaților au fost răniți 33 de oameni între acestea 9 femei, despre care nu se poate afirma că ar fi vrut să se ia la bătaie cu ofițeri (Contrazi-ceri) că ar fi vrut să se ia la bătaie cu soldați, se poate tolera, ca integritatea corporală a 9 femeii a 33 de oameni să fie aruncată pradă puterii armate a statului, soldaților? (Sgomot).

Ugron Gábor: Cum poți să spui astfel de lucruri!

Iuliu Maniu: Este vre-un jurist în țara aceasta, în întreaga lume civilizată, care să primească punctul de vedere al domnului ministru?

Pető Sándor: Adevărat! Cheltuielile nu se pot pune în sarcina acelor oameni. (Sgomot. Președintele sună).

Iuliu Maniu: Am știut că acesta va fi răspunsul dlui ministru, că oamenii au aruncat cu pietrii și că a fost o simplă bătaie de stradă. Dar m'am provocat la martori, cari dovedesc, că nimeni n'a aruncat acolo cu pietrii. (Contestări.)

Jekelfalussy, ministru de honvezi: Cel în care s'a aruncat, acela e numai martor?

Iuliu Maniu: Dovedesc prin martori că n'a fost nici o încercare. N'a fost nici un soldat nici măcar sgâriat din partea cuiva. Inșuș Ioan Borcea, nici n'a fost în popotă, numai în curte.

Nagy György: Au rupt și o baionetă.

Iuliu Maniu: Dacă este o încercare de stradă asta presupune totuși o acțiune reciprocă.

Jekelfalussy, ministru de honvezi: Încercare a și fost.

Iuliu Maniu: Încercarea numai între două părți e posibilă. Altfel nu sunt decât cei ce bat.

Jekelfalussy, ministru de honvezi: Așa a și fost!

Nagy György: Au rupt și o baionetă!

Iuliu Maniu: Da, s'a rupt o baionetă, forțând din ținți poarta dela Nr. 313. (Sgomot). Domnul ministru de honvezi spune că a fost nevoie de a apăra pe ofițeri. Dacă a fost nevoie de aceasta, de ce au rănit pe femei? Acelea doar n'au venit să atace pe ofițeri. (Sgomot și contestări. Președintele sună.) Împotriva femeilor trebuiau apărați ofițerii? ori dacă a fost nevoie de apărarea ofițerilor, de ce au intrat soldații prin ogrăzile oamenilor, acolo doar prin ogrăzi nu erau ofițeri? Cei doi soldați, stăteau în pace în cârciumă, nici dl ministru nu afirmă că iar fi atacat cineva, de ce a trebuit să fie luată cârciuma cu asalt.

Nagy György: Mergeau acasă la sunetul gornistului.

Iuliu Maniu: Rog pe dl ministru, să nu-mi ia în nume de rău, dacă răspunsul său nu-l pot lua la cunoștință, nu numai în numele meu nu numai în numele partidului meu, ci în numele a întregii lumi civilizate. (Sgomot mare). Nu l pot lua pentru motivul, că nu aflu de posibil, ca 33 de oameni să fie răniți din partea unui batalion de soldați, fără ca să primească nici o desdaunare, fără vr'o satisfacție, fără ca făptuitorii să fie pedepsiți. (Strigăte: A fost pedepsiți).

Nagy György: Bani le trebuie, nu satisfacție!

Iuliu Maniu: Pentru oricare trupă este responsabil cineva. Orice ierarhie este așezată pe sistemul principiului gradatunii privitor la responsabilitate. Dacă d-voastră vreți să desdaunați, poftim desdaunați din partea erarului, pentru că oamenii erarului au rănit și pentru că în interesul statului a trecut pe acolo batalionul, care uitat de sine a săvârșit acea ne mai pomenită barbarie.

Dar dacă erarul nu o vrea aceasta, poftiți luați la răspundere pe dl major, pe dl căpitan să răspundă ei, pentru trupa, care stă la ordinele lor. Afacerea aceasta a o lua așa simpla mente la cunoștință și a trece peste ea la ordinea zilei, este imposibil. Eu îl rog pe dl ministru să binevolască a depune pe biroul camerei toate actele investigației.

Jekelfalussy, ministru de honvezi: Bucuros.

Iuliu Maniu: Binevoiți a da prilej fiecărui membru al Camerei să se convingă, ce investigație s'a ținut, pentru că nu se poate, ca într'o cauză de acestea să se construiască, pe baze de informații unilaterale, starea lucrurilor. Pe de o parte stă adecă publicul lovit, pe de alta domniile ofițeri, armata. Acum on. tribunal militar, primește de bani buni ceeace aduc în apărarea lor domniile ofițeri și soldații. Asta nu corespunde spiritului justiției nici civile nici militare. Eu deci, pe lângă cea mai adâncă expresie a durerii ce o simt, că s'a putut întâmpla un caz ca acesta și că s'a putut da un așa răspuns în parlament, declar că nu iau răspunsul la cunoștință.

Duplica ministrului.

Președintele: Domnul ministru vrea să vorbească.

Jekelfalussy, ministru de honvezi: Întâi de toate declar, că din partea mea regret mult acest caz, ca orice exces, dar mă văd silit să citez acel vechiu... vechiu proverb, care vorbește despre nürnbergeri, că numai pe acela l-au putut spânzura, pe care l-au prins. Și la Pánade, numai acela poate fi osândit, despre care se dovedește că s'a bătut. Dacă pânădenii n'au știut servi cu mai multe date tribunalului militar, numai cu acelea ce privesc pe acești trei oameni, eu nu sunt de vină și nu e de vină nici comanda districtuală, nici tribunalul militar. Tribunalul i-a osândit pe cei ce trebuiau osândiți și așa cred că prin aceasta s'a satisfăcut îndestul dreptății.

Cuvântul din urmă a dlui Maniu.

Președintele: Domnul deputat mai poate reflecta.

Iuliu Maniu: În privința desdaunării mai am o observație la cele spuse de dl ministru. Știm prea bine, că dacă un fapt penal se săvârșește pe calea tumultului, toți membrii celui tumult, fără privire la făptuitorii, au responsabilitatea penală. (Sgomot mare).

Președintele: Rog pe domniile deputați să asculte în liniște.

Iuliu Maniu: Fiecare membru al tumultului fără considerare la măsura în care a participat la fapta punibilă, trebuie necondiționat pedepsit. Întreb acum, dacă aceasta stă față de o mulțime, un tumult neorganizat, de ce n'ar sta și față de soldați, cari operează la ordin, la comandă și cari au organe, cari sunt datoare cu responsabilitate. Nu iau la cunoștință răspunsul.

Hotărîrea.

Președintele: Urmează votarea. Pun întrebare: Binevoiți a lua la cunoștință răspunsul domnului ministru, da sau ba? (Da! Ba!) Rog pe domniile deputați cari iau la cunoștință răspunsul, să binevoiască a se ridica. (Se întâmplă). După acestea cred că pot anunța că camera ia răspunsul la cunoștință.

Situația în Croația.

Banul și partidele. — Puțină speranță.

Chiar în cercurile guvernamentale mângâiare sunt puține speranțe în ce privește misiunea banului Rauch. În învălmășala electorală din Croația de toate e vorba, dar de candidați ai banului nu!... În toată Croația e luptă înverșunată împotriva banului.

Va fi, cu toate acestea, o grupă de 30 până în 35 deputați (din mai multe partide) cu cari banul să pertracteze. Este însă așa de sigur că majoritatea guvernamentală nu

sa fi, încât chiar de pe acum un comunitat al litografiatului »Keleti Ertesitő« vorbește de *alte* alegeri, cari cu partidele eșite în actuala campanie electorală Rauch nu va reuși să încheie nici o înțelegere.

Nu e adecă un singur croat de seamă care să se mulțumească cu mai puțin de cât retragerea pragmaticei căilor ferate, iar concesiya asta Rauch n'o are.

Din România.

Situația județului Ilfov. Dl Ion I. Niculescu-Dorobanțu, prefectul județului Ilfov, a întocmit o foarte interesantă expunere a situației acestui județ, pe anul 1907, pe care a prezentat-o consiliului general județan.

Lucrarea este voluminoasă și cuprinde în ea tot felul de statistici și tabele din cari se oglindesc întreaga situație și activitate omenească din județ.

Județul Ilfov are o suprafață de 4768 kilometri pătrați, un număr de 122 comune rurale, compuse din 415 sate și 57 cătune. Comune urbane: București, capitala județului și a țării, Oltenița, port la Dunăre.

Populația județului în 1903 era de 269.096 suflete, din cari 263.648 în comunele rurale și 5448 în Oltenița urbană. Prin adăugarea sporului de nașteri până la finele lui August 1907, care este de 30.620, avem la această dată o populație de 294.268 suflete. În acest număr nu intră efectivul militar de pe la forturile din jurul Capitalei și nici populația flotantă.

Orașul București, după ultimul buletin al serviciului central de statistică dela ministerul domeniilor, are o populație de 284.711 suflete, la care adăugând și pe cea a județului ne dă în total 578.979.

În tot județul sunt 211 localuri de școală, din cari 209 la sate și 2 în Oltenița. Dintre acestea 142 sunt localuri proprii, iar 69 închiriate. Localurile dela sate au 278 săli de clasă, în cari abia pot încăpea 22.240 elevi, socotiți a 80 de fiecare clasă. În realitate însă în cele mai multe săli încăp numai câte 40 elevi.

Față cu numărul elevilor în vârstă de școală, care se urcă la cifra de 41.929, ar trebui să avem încă 248 săli de clasă, cu câte 80 de elevi fiecare.

Anul trecut au urmat școala 12.208 copii: Au rămas deci fără instrucție 29.000 copii.

În ultimii trei ani s'a constatat că numărul elevilor cari urmează la școală a descrescut, în loc să sporească. Constatarea aceasta este cât se poate de tristă.

Județul cheltuiește anual suma de 22.636 lei, subvenții pentru mai mulți bursieri, pe cari îi întreține la diferite școli speciale și practice de meserii.

Afară de școlile rurale, mai funcționează în comuna Buftea o școală inferioară de meserii și o școală de gospodărie la Cocioc.

Numărul învățătorilor din județ este de 278, din cari 155 bărbați și 123 femei.

Din străinătate.

Răscoală în insula Haiti. Locuitorii din insula Haiti s'au răscolit. În fruntea lor stă un bărbat cu numele Ioan Iulean. Răscolaji au ocupat până'acuma orașele Gonaives și Saint Marc, și pleacă spre Port-au Prince. Guvernul a luat măsuri să trimită oști contra răscolajiilor, despre cauza răscolajii nu se știe încă nimic. Se crede, că e un fel de răscoală agrară.

Italianii în Abesinia. Situația italianilor în Abesinia e de nou îngrijitoare, ministrul de externe italian cere zi de zi informațiuni despre stările din Abesinia. Mai în urmă a primit știrea, că căpitanul *Bougiovanni*, a căzut iar căpitanul *Molinari* s'a rănit și a ajuns în prinsoare orașul Lugho e apărat de căpitanul *Segre*. Starea orașului se zice, că nu e primejdioasă.

Din Polonia prusacă. Polonii din Prusia au început boicot contra articolelor din Prusia-acum dau drumul bonelor și crescătoarelor prusace înlocuindu-le cu altele din Austria și Hel, veția.

Acțiunea de scăpare a școlilor.

I. P. S. Sa Mitropolitul I. Meșianu pentru școli.

La urările, prezentate în ziua Anului nou dela întreaga inteligență din Sibiu I. P. S. Sa Mitropolitul Meșianu a atins din nou școala, îndemnând la jertfe pentru ea.

Inaltpreasfinția Sa, dl Arhiepiscop și Mitropolit Ioan Meșianu, — spune »Tel. Rom.« — mulțumind pentru frumoasele semne de dragoste ce i-se aduc și cu ocaziunea aceasta, și promițând, că și în restul zilelor sale va lucra tot spre binele și în interesul bisericeii, neamului și al patriei, constată, că între împrejurări normale, anul trecut a fost unul dintre cei mai buni. Niciând nu s'au zidit și reparat atâtea biserici ca în anul trecut. Dovadă colecta întreprinsă pentru completarea gimnaziului din Brad, care a dat rezultate uimitoare. Dar cu toate acestea, anul a fost unul dintre cei mai răi pentru noi, în urma greutăților ce ni-s'au creat prin noua lege școlară, căreia acum trebuie să ne supunem, ca cetățeni buni și credincioși ai statului. Nis'au creat deci multe neajunsuri și grele din cale afară sunt zilele prin cari străbatem, *dar totuși vom putea birui toate relele, dacă împreună vom munci toți pentru înfrângerea lor, și dacă vom jertfi pentru biserică și mai ales acum pentru școala confesională, care trebuie conservată cu orice preț.* Mulțamește de nou pentru doririle de bine și pofteste celor prezenți și celor de acasă An nou fericit.

Pentru salvarea școlilor noastre.

»Telegraful Român« din Sibiu publică în nr. său penultim, un fel de dare de samă, despre ce s'a întreprins până azi, de cătră forurile superioare bisericești gr. or. române, pentru salvarea școlilor noastre primare. Iată această dare de samă:

I. Art. de lege XXVII din 1907, cu excepțiunea §§-ilor 2, 3 și 20, a intrat în putere de drept cu 1 Iulie 1907. Deoarece dispozițiile acestui articol de lege privesc școlile conf. din întreaga metropolie, I. P. S. Sa dl arhiepiscop și mitropolit Ioan Meșianu a convocat de urgență consistorul metropolitan, ca organ de executivă suprem al bisericeii noastre. Consistorul metropolitan s'a și întrunit în cursul lunei August 1907 și cu datul 21 VIII 1907 a compus »Instrucțiunea« care în nucleo, conține dispozițiile legii și dă unele îndrumări cu privire la conscrierea venitelor pentru regularea salariilor învățătoresți. Instrucțiunea a-

ceasta s'a transpus consistoriilor sufragane pentru a se aduce la cunoștința acelor, pe cari îi privește: clerului, învățătorilor și susținătorilor de școli, adecă poporului credincios.

II. Pentruca preoții noștri ca directori școlari, să cunoască pe deplin și în toate amănunțele dispozițiile legii și mai ales îndrumările cuprinse în »Instrucțiunea« ministerială dată întru executarea legii, ref. școlar arhidiecezan a tradus pe românește legea și Instrucțiunea, iar consistorul prin circulariul său din 27 Septembrie 1907 nr. 10327 școl. împreună cu instrucțiunea consistorului metropolitan, le-a împărțit organelor competente pe lângă îndrumările și sfaturile necesare.

III. Pentru a însufleți mai mult pe protopresbiteri, ca organe cari vin în imediată atingere cu poporul și pentru a le da unele îndrumări mai speciale, cari nu totdeauna pot fi comunicate pe calea circularilor, și în fine, pentru a afla din gura lor starea sufletească și materială a poporului, toți protopresbiterii din arhidieceză au fost convocați în două grupuri pe zilele 13 și 22 Noembrie 1907 la consfătuire confidențială în reședința arhiepiscopicească. Decursul acestor consfătuiri a fost pe cât de interesant, pe atât de instructiv.

Concluzele luate în aceste conferențe au să se execute până la finea lui Februarie 1908, pentru ca de timpuriu să se poată face raport și sinoadelor diecezane.

IV. Ca urmare văzută a acestor consfătuiri conz. arh. de urgență a dispus tipărirea protocoalelor pentru fasonarea venitelor și cu circularul său din 13 Decembrie 1897 nr. 11308 școl., le-a împărțit o fițiilor protopresbiterale pe lângă sfaturile și îndrumările de lipsă.

V. I. P. S. Sa arhiepiscopul și mitropolitul Ioan Meșianu, în pastorală sa de Crăciun, în cuvinte cu adevărat părintești, a îndemnat și sfătuit pe popor la aducerea de jertfe pentru salvarea celei mai scumpe instituțiuni, a școlii confesionale.

VI. În înțelesul §-ului 19 din lege, limba magh. are să se propună după un plan de învățământ statorit de guvern, în conțelegere cu autoritatea supremă confesională. Guvernul a comunicat proiectul planului său de învățământ la 23 Oct. 1907 (Nr. 2502 pres). I. P. S. Sa imediat s'a pus în conțelegere cu celelalte conzistorii sufragane și a convocat o anchetă de bărbați specialiști, cari să studieze proiectul guvernului și să-și facă observările de lipsă. Ancheta s'a întrunit în zilele 8 și 9 Noembrie 1907 și studiind proiectul guvernului l-a aflat vătămător, atât din punct de vedere pedagogic cât și din punct de vedere al dreptului și legii. S'a făcut o remonstrațiune temeinică, care s'a înaintat guvernului la 14 Decembrie 1907.

VII. S'au făcut în fine demersuri, pentru asigurarea salariilor învățătoresți în termen cât mai apropiat, și s'au dat și alte îndrumări speciale, cari nu privesc publicitatea.

NOTĂȚI.

ARAD, 20 Ianuarie n. 1908.

— **Știre personală.** Dnii deputați dr. N. Oncu, V. Goldiș și dr. I. Suciș se află în Budapesta, unde eri și azi clubul a ținut ședințe importante, la cari au fost invitați și frunțași din toate părțile locuite de români.

— **Boboteaza în Arad.** Ziua de ieri a Bobotezii a fost serbată cu deosebită pompă în Catedrală. A pontificat însuș P. S. Sa Episcopul *Ioan I. Papp*, azistat de protosincelul *Roman R. Ciorogariu*, protopopul *Vasile Goldiș*, preoții *I. Bodea*, *T. Vășian*, *I. Olariu*, *V. Vesalon*, de protodiaconul *dr. Suciș*, și de diaconii *dr. Botiș* și *Cornel Lazar*.

Farmacia la „Regina Elisabeta“

laborator medical și cosmetic

Szeged, Csongrádi sugár-ut.

Recomandă preparatele celebre cu efect experimental nu gur, fabricate în laboratorului cosmetic și cunoscute sub numele „Elisabeta“.

Cremă de față „Elisabeta“ — de zi și de seară — redă feței fragezimea tinereții, împiedecă formarea crețelor, face să dispară imediat piștrurile, petele de fect și tot felul de neurășenii ale pielii. Prețul 1 și 2 cor.

Lapte de erin „Elisabeta“, contra tuturor boalelor de piele și a defectelor frumsetei, efect sigur. Prețul 1 cor. 20 fil.

Spirt de păr „Elisabeta“ după o folosire de câteva zile împiedecă formarea mătreței, întărește rădăcinile bolnave ale părului. Prețul 1 cor. 60 fil.

„Buzodol“ contra asudărilor ploașoarelor și a mânilor — după o singură folosire, efect sigur și în cazurile cele mai grave. Prețul 1 cor.

Singurul deposit la fabricantul. Comandele din provincie se îndeplinesc punctual. La o comandă de 10 cor. nu se socotește împachetarea și porto.

Lemle József, farmacist.

Actul sfințirii apei a fost împlinit, tot de P. S. Sa.

Răspunsurile liturgice le-a executat corul seminarial sub conducerea dlui profesor *Trifon Lugojan*.

Spațioasa catedrală abia a putut încapa mulțimea credincioșilor.

— **Moise Nicoară.** În articolul ce am publicat cu acest titlu se îndreaptă următoarele greșeli de tipar:

»Tribuna« (1907) nr. 283 pag. 19 coloana 2, aliniatul 5, rândul 4 în loc de: »adecă s'au învoit« să se citească: adecă cum s'a învoit...

Tot aci aliniatul 6, rândul 1—2, în loc de: »originală din com. Szabolcs (Nyikora). Stefan Nicoară«, să se citească: »originară« din com. Szabolcs. Stefan Nicoară (Nyikora) etc. *Nota 2:* rândul 4 în loc de Avinales s. diploma nostru: *Annales* s. diploma nostrum; rândul 6: Stephanus Nyikora corectat de M. Nicoară în Nicoarê-Stephanus Nyikora (corectat de M. Nicoară în *Nicoarê*).

Coloana 3, aliniatul 3, rândul 11 »iubirea culturi« istoria culturi.

Nota 1, bibliografia publ., Biografia publicată... Pag. 20.

Coloana 1, aliniatul 5, rândul 9: »și în care să nu fi tractat« și cu care să nu fi tractat.

Coloana 2, aliniatul 3, rândul 14: »Eu toată starea și a lucrului românilor«. Eu toată starea mea și a lucrului românilor.

Nota 2, rândul 2: »de reverendissima« ac reverendissima, pag. 21.

Coloana 1, aliniatul 5, rândul 3: »am făcut mai multe arături« am făcut mai multe arături. Aliniatul 9, rândul 9, după cuvintele: »neamesnicului Ioan Șerban« să se intercaleze: »și preotului T. Șerban din Siclau«, cești din urmă...

»Tribuna« 1908 Nr. 1.

Pag. 2, coloana 1, aliniatul 3, rândul 12: »când decând s'a îmbrăcat cămașa morții« când decând s'a îmbrăcat cu cămașa etc...

Coloana 3, aliniatul 1, rândul 2: »vorbind cu principele, că vorbind cu principele zice că...« aliniatul 3, rândul 12: »Suplex libellus« *Supplex libellus*...

Pag. 3, coloana 1, rândul ultim: »șiprânzi și prinzii«.

Coloana 2, aliniatul 4, rândul 2: »atâta nedeschibuim unul de altul« »atâta ne deschilim unul de altul« etc. rândul 9: »dirigătorul sa altă« dirigătorul sa astă... rândul 20: »ca el să curmeze Dumnezeului« ca el să urmeze Dumnezeului...

Coloana 3, aliniatul 2, rândul 1: »Rugându-mă Timoni, scriă el« rugându-mă Timoni, scrie el... rândul 9, după cuvintele: »I-am făcut cunoscuți pe Vacarescu«, să se intercaleze: »Eliade«, rândul 22: »nu m'am sfiit a scrie românilor« nu m'am sfiit a zice românilor...

Pag. 4, coloana 1, aliniatul 4, rândul 3: »scrișele lui Petru Maior« »scrișorile lui Petru Maior«...

»Tribuna« nr. 2, pag. 2, aliniatul 1, rândul 4: »Stefan Rosetti domnii Moldovei« »Stefan Rosetti dvornicul Moldovei«.

Coloana 2, aliniatul 4, rândul 3 din jos: »cu conștiințe și legături« cu cunoștințe și legături.

— **Încă unul.** Deputatul Ciacovei Dobroslav, a avizat printr'o scrisoare pe Kossuth președintele partidului independent, că a ieșit din partidul kossuthist.

— **Logodnă.** Anunțăm cu plăcere fidațarea dsoarei *Mariți Bogdănescu* cu dl *dr. Ioan Maior*. Felicitările noastre.

— **Greșală de tipar.** În nr-ul trecut al ziarului nostru la rubrica »noutăți« sub titlul »Logodnă« s'a strecurat o greșală de tipar, culegându-se *Silvia Păcurariu* în loc de *Poteniariu*; să se rectifice astfel.

— **Săpun de viorea de Parma.** Sub această numire de câțiva ani e în circulație un nou săpun folositor. Cine nu lubeste mirosul de vioare? Și dacă știm, că acest săpun plăcut face fața fină, dacă știm, că în astfel de calitate și pe lângă așa preț în străinătate nu putem căpăta atare săpun, atunci putem aștepta, ca publicul mare se nu întrebuințeze acest săpun, numai ca să-i tindă mâna de ajutor pregătitorului, ci în interesul său propriu. O bucată 80 fil., 3 bucăți 2 coroane 20 fil. Pregătește Szabó Béla fabricant de săpun de toaletă, Miskolcz. Se poate căpăta în Arad în drogheria lui Vojtek și Weisz, Lugo în farmacia lui Fischer János, Timișoara în prăvălia lui Wisemayr Ferencz.

Felurimi.

Albinele. Bonnier a pus miere în flori de câmp, albinele au adus-o la stup. Cele de acasă crezând că culegătoarele au dat peste un stup slab, pleacă să-l despoaie. Dacă le dă zahăr vartos, albinele pricep că nu pot să-l rupă cu fălcile lor, deci cară apă, îl topesc și cară siropul.

Amândouă ne arată judecata albinelor, dar zice Bonnier, nu judecată individuală, ci a roiului; căci o albină singură n'ar fi în stare a scoate astfel de încheieri. Mai ales că albinele cari aduc miere, ce am pus în flori, știu bine că nu o iau dela un stup slab.

Serviciul nostru telefonic.

Consfătuire de deputați și alți fruntași în Budapesta.

Correspondentul nostru din Budapesta ni-a depeșat cu data de ieri:

Azi Duminecă deputații naționali prezenți aproape în număr complet împreună cu numeroși fruntași din toate regiunile românești, s'au întrunit la »Jägerhorn« sub președinția dlui, *George Popp de Băsești*, ținând sfat care a durat mai multe ore. S'a desbătut situația politică, consfătuirea a avut însă mai ales de obiect chestia organizării partidului. Pe cum am putut afla, în ședința de azi s'au stabilit în general bazele organizării, iar mâne Luni se vor lua dispoziții concrete privitoare la amănunte.

Din cameră.

— Prin telefon. —

— Ședința dela 20 Ianuarie. —

Ședința se deschide la 10. Prezidează Justh, pe urmă Návay.

Dintre deputații naționali prezenți: Maniu, Vaida, Mihali, Oncu, Goldiș, Suciu, Brediceanu, Lucaciu, Vlad, Petroviciu, Polyt, Hodja, Novac, Skiciak și Pop.

La ordinea zilei proiectul de recruți. Înainte de ordinea de zi camera își exprimă regretele pentru moartea deputatului de Szabadka.

La cuvânt la ordinea de zi disidentul Benedek, vorbind peste 1 oră. Condamnă politica șovăitoare a guvernului în armată.

Mai era înscris la cuvânt la proiectul despre comasații și pășunatului în Ardeal, deputatul Iuliu Maniu, n'a putut însă ajunge la cuvânt în ședința de azi.

De pe culoarele Camerei.

Deputații naționali cari n-au fost de an dela discuția proiectelor școlare în număr așa de complet în Cameră — fac oarecumva senzație prin prezintarea lor în acest număr. Ei discută viu chestia organizației care-i frământă în consfătuirile lor de două zile. Ungurii îi privesc cu curiozitate și par'că bănuiesc că ar plănui ceva, vre-o nouă discuție naționalistă obstrucție.

Wekerle a primit pe culoare o deputație de 100 funcționari dela perceptoratele de dare, cerând îmbunătățirea lefii.

Organizarea partidului. Aradul ca centru al organizării.

Clubul național a continuat azi sub președinția dlui George Pop de Băsești consfătuirea la care a participat mai mulți membri externi, privitoare la organizare. S'a ales un comitet executiv al cărei membrii sunt deputații din Arad.

Centru al organizației s'a ales Aradul.

Consfătuirile se vor continua desară.

„Pester Lloyd“ condamnă răspunsul lui Jekelfalussy în chestia Panade.

»Pester Lloyd« de ieri condamnă atitudinea deputaților unguri, manifestată în cursul dezvoltării interpelării dlui Maniu și și spune că răspunsul ministrului *Jekelfalussy* a fost în orice caz insuficient, dându-și expresie speranței că se va mai reveni asupra cazului.

Iată ce zice:

»Deputatul Iuliu Maniu, care a servit cu primele informațiuni în publicitate privitoare la aceea baie de sânge, săvârșită de soldați ai honvezimei ungurești, a expus cazul în lumina documentelor, așa că trebuie să ne mire mult, curajul, cu care singuratici deputați au îndrăznit să timbreze de minciuni afirmările sale. Dacă unii dintre tinerii uriași s'au antrenat la întreruperi ca aceasta: »Pe D-ta trebuia să te împungă în burtă«, trebuie să o constatăm aceasta de o josnicie a tonului parlamentar, pe care nu o putem îndestul reprobă și osândi. În raport cu importanța cauzei, trebuie să constatăm răspunsul dlui ministru de honveză *Jekelfalussy* absolut de insuficient.

Dacă am accepta chiar cele ce s'au constatat prin organele militare competente, că locuitorii au aruncat cu pietrii pe un ofițer și un sergent, afacerea totuș nu poate fi tranșată, cum a făcut dl ministru, reducând-o la o încăierare ce s'a născut dintr'o neînțelegere în care se aflau soldații, crezând că populația vrea să atace pe ofițeri și dâșli de aceea au alergat la școală, unde s'a întâmplat masacrul. Tot așa, într'un caz, în care se rănesc mai mult ori mai puțin grav 33 persoane ce satisfacție poate să fie când pedepșiți numai 3 soldați, cari s'au făcut vinovași pentru ușoară rănire corporală. Aceasta nu este satisfacție corăspunzătoare pentru marea nedreptate săvârșită de puterea armată și deputatul *Maniu* a cerut într'adevăr nu prea mult, cerând despăgubirea răniților și prezintarea pe biroul camerei a actelor de investigare. Ministrul a zis că este bucuros gata a depune actele pe biroul camerei, așa că tot mai putem avea nădejdea a mai arunca privirea în aceste acte.

Economie.

Bursa de mărfuri și efecte din Budapesta.

Budapesta, 20 Ian. 1908.

INCHEEREA la 1 CRĂ:

Grâu pe Apr. 1908 (100 kg.)	25 62—25 64
Secară pe Apr.	22 56—22 48
Ovăș pe Apr.	16 60—16 62
Cucuruz pe Mai 1908	14 08—14 10

Prețul cerealelor după 100 kg. a fost următorul:

Grâu	
pe Tisa — — — —	24 K. 30—26 K. — fil
Din comitatul Albei — — —	24 > 60—25 > 60 >
De Pesta — — — —	24 > ——25 > 70 >
Bănățenesc — — — —	24 > 50—25 > 40 >
De Bacica — — — —	24 > 65—25 > 45 >
Săcară — — — —	21 > 80—21 > 90 >
Orzul de nutreț, cvalitatea I.	15 > 50—15 > 70 >
> de cvalitatea II — — —	15 > 30—15 > 50 >
Ovăș > > ! — — —	16 > 40—16 > 80 >
> > > !! — — —	16 > ——16 > 30 >
Cucuruz vechiu	— > ———> — >
> nou	13 > 70—13 > 90 >

Redactor responsabil *Ioan N. Iova*.

Editor proprietar *George Nichin*.

Anunț.

Mi-am deschis

atelier stabil de dantură,

în Brad (Hunyad-m).

Dr. Tiberiu Tisu,
med. univ.

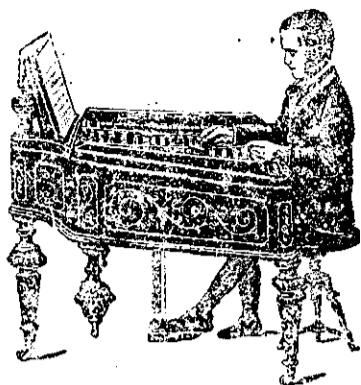
Chugyik Sándor, B.-Csaba

Fabricant de cimbale.

Pregătește
cele mai bune

cimbale,

precum și
repararea
tuturor in-
strumente-
lor
cu coardă

pe lângă garanție și prețuri moderate.

Recomandat de ministerul de culte și instrucție!
— Multe recunoștințe —

ZWÖRNER B.

PREPARATORUL DE ÎMPĂIAT ANIMALE

KOLOZSVÁR, Rozsa-u. 7 sz.

Animalele să se trimită cât se poate de proaspete și nebelite. Trebuie indicat în ce formă să se întâmpile prepararea; mamiferelor mai mari să li-se scoată intestinele. — Pentru împachetare socotesc numai chel-
— — tuielele mele. — —

Preparație îngrijită, artistică, în formă
— naturală, lucru trainic, prețuri —
— — moderate! — —

* * *

Oltoiuri de struguri

expediază,
garantând desol
asortiment bo-
gat, care de ani e recunoscut de primii și cel mai
trainic:

Küküllőmenti első szőlőoltvány-telep

proprietar: **Caspari Frigyes,**
Medgyes 23. sz. (Nagyküküllő megye).

— Pofitiți și cereți prețuri curente ilustrate! —

Din prețul curent se pot cere scrisori de recunoștință din toate părțile țării; și așa toți cei ce doresc să comande pot cere mai întâi informațiuni dela persoanele cunoscute așa verbal ca și în scris, despre încrederea ce pot avea în ferma de sus.

B. GOLDSTEIN

BRASSO

KOLOSTOR UTCZA 21 sz.

fabricare de tot felul de corsete pentru
dame, fete și copii.

Corsete pentru a ține corpul drept, vătuire, corsete pentru sarcină și lăptat.
Catalog ilustrat gratuit și porto franco.
Calitatea cea mai ieftină și cea mai bună
— — și mai fină. — —

Cea mai mare fabrică de ceasuri de turn
din Ungaria aranjată cu putere de aburi.

BODICS SÁNDOR,

turnătorie de clopote și ceasornice de turn

BAJA (BACICA).

Recomandă îndeosebi cele mai perfecte

● CEASURI DE TURN ●

pentru biserici, primării, castele, școli și fabrici,
etc. cu construcție perfectă și nouă de tot și în
prelucrare solidă. — Afară de aceea atrage lua-
rea aminte a onorațiilor preoți și a onoratele
comitetei bisericești asupra

MAREI TURNĂTORII DE CLOPOTE.

Pregătește clopote în toate mărimile după acor-
duri recerute. Se reînnoiesc și repară clopote vechi;
afară de aceasta se repară ciaturile de turn pe
lângă cheazășie. — Onoratele comitete și pleba-
nii, precum și curatorii primesc avantajul de a
plăti în rate. Servesc, la dorință, cu buget, gratis.

Materia de zidit al veacului al XX-lea.

Nisipul de ciment, pietrii de ciment, fărmituri de
figle de ciment, ciripă, piatră, nisip și pietruțe

zac ca un capital mort

în multe părți, deși cu ajutorul unor mașini
simple se pot transforma în

BANI GATA!

Cereți gratis și franco un prospect și modeluri,
figle, baloturi și ciripă de casă și se trimite franco
20 de kilograme din materia crudă (nisip sau
pietricele) pentru fabricare de probă, fără spese.

Cheltuiala la 1000 buc. cărămizi este	20 cor.
„ „ 1000 „ ciripe preg. „	42 „
„ „ un balot de cărămizi „	17 „

Se caută re-
prezentant. **Büschitz Mór, Komárom.**
Strube Henrik, Weida.

Primul reprezentant al fabricii.

NAGY BÉLA ÉS TÁRSA

fabrică de posomant și nasturi

UJVIDÉK, Duna utca 9 szám.

pregătesc tot felul de posomante pentru

mobile și biserică

mai departe garnituri de rochii, precum și șireturi foarte
fine din material din țară și străinătate, cu
— — prețuri moderate. — —

Prima fabrică de mobile de fier în Ardeal!

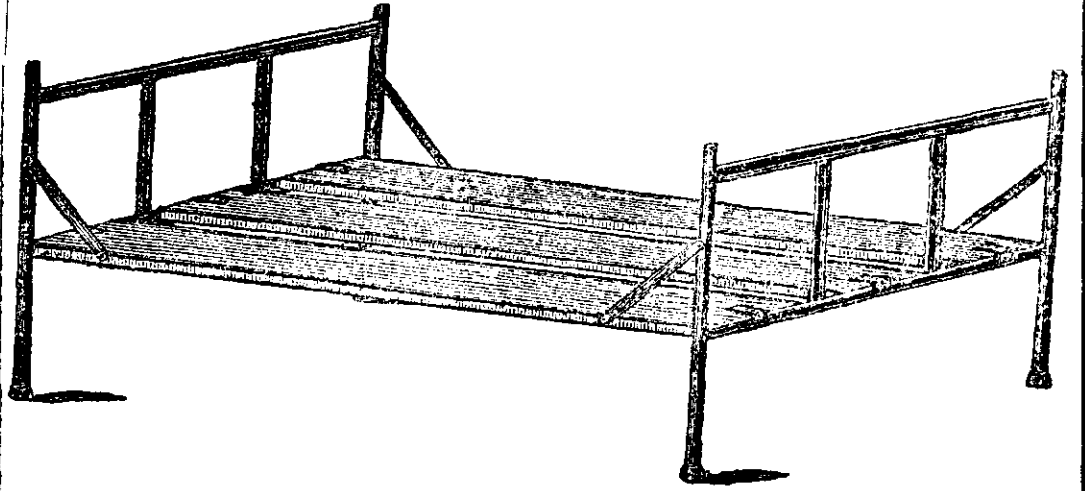
Mihájlovits György Lajos

Kolozsvár, Unio-utca 21.

Săvârșește tot felul de lucruri ce intră în specia aceasta: precum: lavalouri, paturi, dulapuri de noapte, paturi de copii, somiere de sîrmă de oțel, paturi tapetate de închis, cuiere de haine, mobilă în parte de fier, coșuri de lemne, ținătoare de cărbuni, cu poleială în diferite colori și executare de lux. Mai departe montare de casarme, locuințe de pompieri, spitale, internate, școli, institute, cafenele și restaurante. Mese, bănci și scaune de grădină.

Recomandând industria mea specială și bine aranjată, rog totodată pe onor. public pentru binevoitoarele comande.

SPECIALITAȚI: somiere de sîrmă de oțel, cui și fac după măsură ieftin și curând.

„VICTORIA” INSTITUT DE CREDIT ȘI ECONOMII SOCIETATE PE ACȚII Fondată la anul 1887.

Centrala în **Arad**, calea Archiducelui Iosif No. 2 (vis-à-vis de primărie) casa proprie.
Filiala în **Chișineu** (Kisjenő) casa proprie.

Capital societar.	1.200,000.— Cor.	Depuneri spre fructificare	6.000,000.— Cor.
Fond de rezervă	900,000.— Cor.	Circulațiunea anuală	150.000,000.— Cor.

Primește depuneri spre fructificare, despre cari eliberează libele.

Pentru sumele depuse fără termin de abdicere și rămân la bancă pe timp mai scurt de 3 luni de zile, plătește deponenților 4% interese, — iar pentru depunerile elocate pe timp mai lung de 3 luni de zile, după mărimea sumei depuse: plătește deponenților 4½% și 5% interese fără nici o detragere.

După toate depunerile contribuția (darea) de interese o plătește institutul separat.

Depuneri până la zece mii de coroane, după starea casei, să plătesc și fără de abdicere.

Escontează cambii și acordează credite cambiale cu acoperire ipotecară.

Dă avansuri pe efecte publice (Lombard).

Acordează împrumuturi ipotecare pe case de înehiriat și pe proprietăți de pământ.

PREMIATĂ CU PRIMUL PREMIU LA EXPOZIȚIA MILLENARĂ DIN BUDAPESTA IN 1896.

Fabrică de ceasuri de turn și turnătorie de clopote

A LUI
G. P. PANTELIC în **SEMLIN**
(ZIMONY)

FIRMA FONDATĂ IN 1854.

FIRMA FONDATĂ IN 1854.

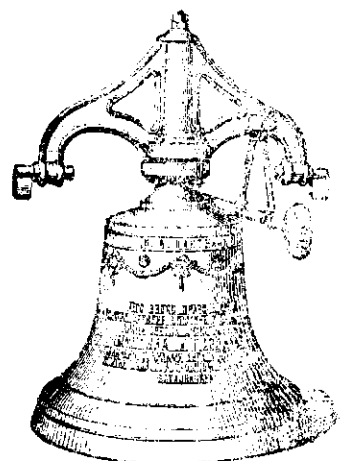
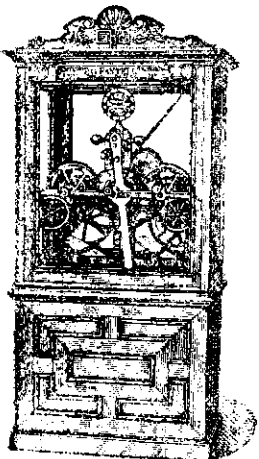
Face ceasuri de turn după felul cel mai nou, propriu de construcție, cu pendulă liberă, cu sîrmă. — — — — —

Toarnă clopote noi, face smalțuri mișcătoare de fier, la clopote vechi pentru ale acorda armonic, face adnexe de clopot de fier.

Garantează execuție precisă.

Bisericilor și comunelor sărace li să dă in rate de mai mulți ani.

Am cercat expoziția universală din Paris din 1900, cu scop de studiu.

FONDAT IN ANUL 1890.

Prima și cea mai mare fondare industrială de calapoade (captă) pe Alföld a lui

Pless Sándor

fabrică de calapoade

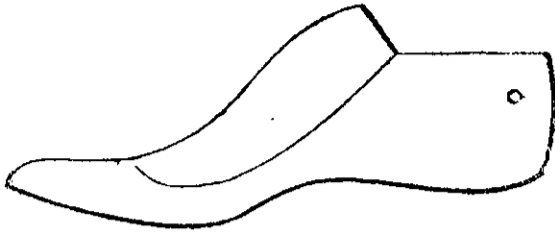
Szeged, Brusseli-körut nr. 30.

premiat în 1901 la Măcău cu marele premiu și diplomă, Zenta în 1903 cu diplomă de onoare și medalie de aur, la Pancsova în 1905 cu diploma și medalie de aur.

Face și ține în magazie tot felul de calapoade moderne,

din cel mai uscat lemn.

COMANDE din provincie se efectuează repede și prompt pe lângă cele mai moderate prețuri. — — — LISTA cu prețuri, se trimite gratis și franco.

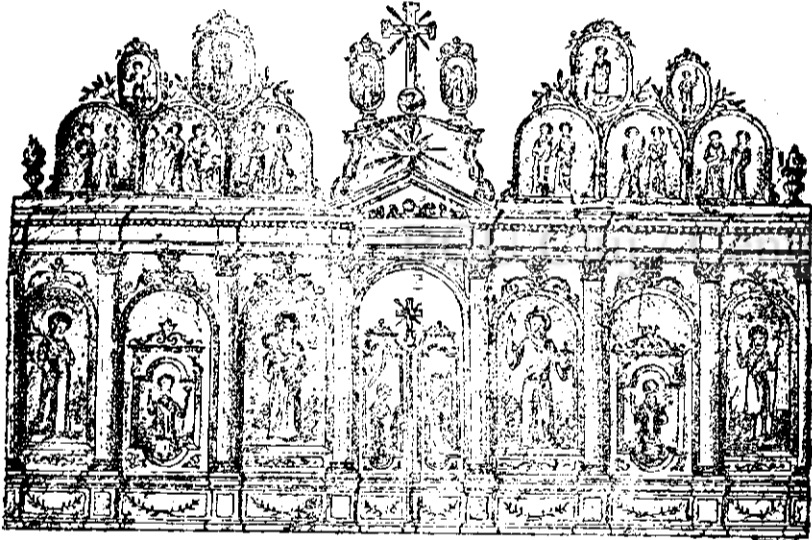

SZABÓ SÁNDOR

SCULPOR, AURITOR ȘI MĂESTRU DE ALTARE
SZATMÁR, BATHORY-U. 18.

Me angajez se fac

altare noi, amvoane, morminte sfinte,

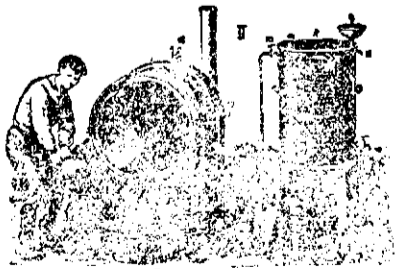
Statui sfinte din piatră, lemn sau imitație.

Renovarea lucrurilor vechi o primesc cu prețuri reduse.

Tablourile noi de altare le fac cu ajutorul pictorilor celebri. În atelierul meu am un depozit de decoruri gata de biserică și odăi.

Mai departe atrag atențiunea onor. preoți să viziteze atelierul meu unde am gata icoane în reliefuri, cari reprezintă stațiunile lui Hristos pe Golgota.

Desenuri și proiecte trimit gratuit. — Pentru a ușura negocierile mă duc pe cheltuielile mele ori și unde. — Aurirea se face cu aur Catalin.

Aduc la cunoștința on. cultivatorilor de vin, de fructe și a fabricanților de rachiu, că în prăvălia mea se află cele mai noi căldări de fert rachiu, cu prețurile cele mai moderate. Atrag atenția on. public asupra aparatului de răcit în formă de sul sistemul cel mai nou cu țeava dreaptă și încovoiată.

Montarea fabricelor mai mari de rachiu pentru ferberea și rafinarea lui, o execut din materialul cel mai fin și punctual.

Cu stimă:

ENGELTHALLER BÉLA,

fabricant de arămuri.

SZEGED, Lechner tér 10. (Casa propr.)

Liferantul de lumini de ceară a diecezei catolice din com. Bihar și Sălăgy.

INTEMEIAT LA 1835.

Frölich József

pregătitor de lumini de ceară
NAGYVÁRAD.

Recomandăm în binevoitoarea a onor. public, fabricațiunile sale de lumini de ceară, lumini de ceară de I-a calitate bucată 4-80 Cor. II-a calitate 4 Cor. III-a calitate 3 Cor. — Tot felul de lumini mai mici, albe, galbene sau colorate. — Lumini de ceară pentru cununie, albe și frumos aurite părechea dela 5 Cor. până la 100 Cor. — Cea mai fină tămăie din Egipt, prima 2-40 Cor. secunda 1-80 Cor. tertia 1 Cor. — Cel mai fin oleu destilat de flori în cano de tinichea indeosebi pentru bis erici. Klgr. 96 fil. — Recomand lumini mele pentru altar, pregătite din steariu curat, ce nu picură și nu curg. Și cea mai bagatelă comandă o execut prompt, pachetare nu se compută și dela 5 Klgr. în sus expediția e francoată.

Adjustat cu mașini cu putere electrică.

Adjustat cu mini așcu putere electrică

Miere și ceară galbună cumpăr pe lângă prețurile cele mai mari.

AU SOSIT

cele mai frumoase și mai moderne

noutăți de toamnă

în stofe, precum și flanele și bar-
cheturi de spălat

modelele cele mai noi și asortiment bogat, cari se găsesc numai la mine cu prețurile cele mai favorabile.

Pânză și șifon

asemenea în calitatea cea mai bună. O cumpăratură de probă poate convinge pe ori și cine, că numai la mine se poate târgui bine și ieftin.

Solicită părtinirea binevoitoare:

George Jancovici

ARA D, strada Foray nr. 2.

(casa Lukácsy).

Weiszfeiler Sándor, blănar

Brassó, str. Kapu nr. 64.

Prăvălie exclusivă de blănuri preparate proprii în mic și mare.

Ține în magazin: Boauri (manșoane, manșete bunzi, saci de picioare, paltoane scurte, căuist de pele și de stofă asortiment bogat.

— Se primesc comande, transformări, și reparaturi. — Comandele din provincie se săvârșesc repede și prompt. Bunzi de călătorit sau de picioare, ile dau împrumut; blănilor cumpărate la mine — — — se curăță gratuit.

